

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

24^e JAARGANG

WOENSDAG 5 APRIL 1939

No. 1214

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Timbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

M. F. J. Cool — Adjunct-secretaris.

Redactie-adres: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam-West.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

BERICHT.

In verband met de a.s. feestdagen zal het volgend nummer een dag later verschijnen.

INHOUD:

	Blz
De sterke hefboom door Prof. Dr. N. J. Polak	268
Laat Nederland in Indië kansen voorbijgaan? door Prof. Dr. J. Wisselink	269
De ontwikkeling van het vervoersvraagstuk en de Nederlandsche Spoorwegen door Prof. Dr. Ir. J. Goudriaan Jr.	272
Duitschland's nieuwste financieele experiment door W. J. van de Woestijne	275
Groot- en kleinbedrijf in den detailhandel in Zwitserland door Dr. E. J. Tobé	276
Overzicht van de Indische middelen over 1938.....	277
De gezinsuitgaven en „indirecte belastingen" door C. Eygenraam met Naschrift van Dr. O. Bakker... ..	279
AANTEEKENINGEN:	
De zichtbare suikervoorraden in de wereld	281
MAANDCIJFERS:	
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen	280
Emissies in Maart 1939	281
ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.	282
Statistieken:	
Groothandelsartikelen	284—285
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	282, 283, 286

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

In de verslagweek is, na een korte verbetering van de stemming voor Europeesche valuta's in den aanvang, reeds spoedig weer een overwegende vraag naar Dollars te constateeren geweest. De betrekkelijk meevallende rede van den Italiaanschen premier heeft in het begin der week het aanbod van valuta's tegenover Dollars wat doen afnemen. Ook te onzent was dat merkbaar, de Dollar daalde zelfs iets beneden de 1.88. Maar zoodra het nieuws inzake de gespannen verhouding Duitschland—Polen loskwam, sloeg de stemming weer om, en kwamen Dollar onmiddellijk weer op 1.88½, op welk peil als voorheen het Egalisatiefonds elk verlangd bedrag afgaf. De laatste publicatie van de cijfers der Nederlandsche Bank vertoonde wederom een belangrijke goudafgifte, waarvan men natuurlijk wel niet kan zeggen, dat zij gelijk opging met het „verbruik" van dit fonds, maar die toch duidelijk maakt, dat het zeer omvangrijke bedragen zijn die naar Amerika een heenkomen zoeken. In Londen was de situatie ongeveer gelijk als bij ons. Ook daar aanvankelijk een lichte verbetering en later een aantrekken van de Dollarnoteering, maar ook daar was al heel spoedig het peil bereikt waarop de interventie van het Equalisation Fund de noteering hardnekkig handhaafde ten koste van omvangrijke goudafgiften.

Overigens was er ten aanzien van de Europeesche valuta's niet veel wijziging te constateeren. Vrijwel alle toonden eenzelfde beweging ten aanzien van Dollars. Alleen de Zwitsersche Franc was wederom flauw gestemd. Het groote aanbod van deze valuta werd overigens in meerdere mate dan in de voorgaande week door de monetaire autoriteiten opgevangen en aanvankelijk met minder koersreactie. Alleen in de tweede helft van de week trad een daling in. Bij den Zwitserschen Franc is de koersdruk dit keer geruimen tijd later ontstaan dan bij ons, maar toen eenmaal de Dollarvraag in Zurich loskwam, ging het ook in snel tempo. Blijkbaar hebben de monetaire autoriteiten het niet opportuun geacht om den koers zoover aan het Pond aan te passen als dat bij ons geschiedde, hoewel men toch een zekere koersval heeft toegelaten.

De ontpotting van goud heeft deze week nog wel aangehouden, maar veel minder belangrijk dan in de voorgaande week.

De termijnmarkt vertoonde in het midden van de week nogal wat aanbod van Guldens — waarschijnlijk voor verlenging van aflopende baisse transacties tegen den Gulden — maar later trad weer een herstel van de noteeringen in.

De geldmarkt bleef vast gestemd. Na een licht herstel in het begin van de week in sympathie met de wisselmarkt, trad later een rentestijging in die de koersen weer ongeveer op het niveau van de laatste schatkisttoewijzing bracht.

De obligatiemarkt had over het algemeen ook van aanbod te lijden, hoewel zich de koersen relatief goed hebben gehouden.

De nieuwe week bracht over de geheele linie een zeer belangrijke, op verademing wijzende, verbetering in overeenstemming met de algemeene beurstendens.

DE STERKE HEFBOOM.

Deze titel is ontleend aan de radiorede, waarin Koningin Wilhelmina enige maanden geleden het gehele Nederlandse volk ertoe opwekte, elkander te begrijpen, elkander de hand te reiken en elkanders lasten te dragen. Zij sprak toen van „de sterke hefboom, die ons volk opheft boven zichzelf uit, boven de onderlinge verdeeldheid en den druk van den tijd”.

Na een aanvankelijke aarzeling gaat ons volk meer en meer naar deze behartenswaardige woorden handelen. Dit blijkt niet in de eerste plaats uit de bewegingen tot het bijeenbrengen van gelden, het regionaal organiseren van hulpkrachten en het verlenen van nodige ondersteuning. Hoe sympathiek ook de vernieuwde vorm van deze acties moge zijn, de bereidwilligheid om op zulk een wijze elkanders lasten te dragen is een aloude traditie van het Nederlandse volk.

Belangrijker is, dat de onderlinge verdeeldheid schijnt af te nemen, dat de wil elkander te begrijpen en elkander de hand te reiken meer en meer in werkelijke zelfbeperking wordt omgezet. De binnenlandspolitieke atmosfeer is zo rustig, dat men zich de nabijheid van verkiezingen haast niet realiseert. De komende verkiezing schijnt meer een wedstrijd dan een strijd te zullen worden. Het rumoer om Oss en de sensatie over nieuwe zendtijdgedigden zijn verstomd. Het arbeidsconflict in de metaalindustrie is binnen enkele dagen tot oplossing gebracht door de goede wil van beide partijen om de hoogste landsbelangen te ontzien; de gevonden oplossing om arbitrage te aanvaarden van door de Regering aan te wijzen arbiters opent een aanlokkelijk perspectief.

Op economisch gebied is echter nog veel verdeeldheid. De belastingplannen, de tariefherziening, de ordening, het tempo en de mate van uitvoering van openbare werken, de landbouwsteun, de monetair politiek, de gedragslijn inzake werklozen en werkloosheid geven nog voortdurend aanleiding tot discussies en polemieken, waarin aan het elkander begrijpen nog wel wat mankeert.

Het vaste punt.

Is het te verklaren, dat de sterke hefboom juist op dit gebied ons volk niet boven zichzelf uit kan verheffen? Wij menen van wel. De hefboom mist hier het vaste punt, zonder hetwelk hij tot zwakte is gedoemd. Biedt men hem het vaste punt, eerst dan kan hij zijn kracht tonen. Archimedes heeft ons geleerd, dat het een geweldige kracht kan zijn.

Over dat vaste punt op economisch gebied nu heerst tot dusverre grote verwarring. Voor den een is dat vaste punt de sluitende begroting, voor den ander de koopkracht van den vakarbeider, voor weer anderen de opbrengst van bepaalde landbouwproducten, de goudwaarde van de gulden, het geldinkomen van den ambtenaar, den arbeider of den werkloze, het binnenlandse prijsniveau, de usantiële arbeidstijd, de als maximaal beschouwde tegenwoordige hoogte der belastingen. Uitgaande van elk dezer grootheden als constante kan men talrijke sluitende betogen leveren met sterk uiteenlopende conclusies en desiderata.

Maar ook hier is een neiging merkbaar om een vast punt te vinden, dat van meer betekenis is dan al de zoëven genoemde. De druk van de tijd is bezig, ons ook hier tot elkander te brengen in de algemene overtuiging, dat onze economische krachten allereerst moeten worden geconcentreerd op ons hoogste goed, ons oudste instinct, op ons voortbestaan.

Gelijk wij steeds bereid zijn, de hoge kosten te dragen voor de bedijking van ons land, om het te beschutten tegen onzen dierbaren vriend de zee, wanneer die, uit zijn evenwicht geraakt, ons bedreigt, zo zijn wij thans bereid, ongedacht veel te offeren aan onze landsverdediging, ten einde, wanneer de onder-

linge verhoudingen tussen de met ons bevriende buurstaten het evenwicht zouden verliezen, in staat te zijn, het conflict buiten onze grenzen te houden en elke bedreiging af te weren. Gelijk de huisvader alles ervoor over heeft, zijn ernstig zieke vrouw of kind in het leven te houden, zo is thans het Nederlandse volk bereid tot ieder offer ter verzekering van zijn eigen onafhankelijk volksbestaan.

Wanneer dit het vaste punt is voor de economische politiek van het ogenblik, dan komen ook hierdoor de verschillende stromingen dichter naar elkander toe. Volgens talrijke uitingen van ter zake kundigen vereist voorziening in de noodzakelijke behoeften van de verdediging van de onderscheiden delen des rijks uitgaven, die men tot dusverre naar het rijk der sprookjes zou hebben verwezen. Daarbij kan van een sluitende begroting geen sprake zijn. Maar evenmin is het mogelijk, deze uitgaven uit leningen te bestrijden zonder een begin te maken met het heffen van meer belasting ter dekking van rente en aflossing. Dat die belasting op onoverkomelijke bezwaren zal stuiten, indien men weet, dat zij voornamelijk bestemd is om op onbekrompen wijze voorzieningen te treffen voor de verdediging van Nederland en zijn overzeese gewesten, is niet aan te nemen.

Brengt de financiering van deze voorzieningen veranderde valutaverhoudingen mede, dan zullen deze evenzeer worden aanvaard.

De voorzieningen voor de verdediging blijven niet beperkt tot de directe wapening en de bescherming der burgerbevolking tegen het oorlogsgeweld. Ook de structuur van productie en opslag van voor strijdkrachten en bevolking noodzakelijke goederen vereisen op sommige punten ingrijpende wijziging. Wat op economische gronden is gecentraliseerd, terwijl de landsverdediging decentralisatie vereist, moet aan reorganisatie worden onderworpen. Wat op economische gronden werd geïmporteerd, terwijl de defensie productie binnen de landsgrenzen behoeft, dient hier te lande te worden vervaardigd; de eigen productie daarvan moet, aangemoedigd of beschermd door regeringsmaatregelen, zo spoedig mogelijk worden ter hand genomen of uitgebreid. Het economisch motief treedt op de achtergrond, de behoeften der defensie overwegen. Niet de opbrengst der landbouwproducten tot steun van den boer, niet de belemmering van de invoer ter bescherming van den industrieel of den industriearbeider, maar de bevordering van de eigen productie van in tijden van afsluiting noodzakelijke goederen wordt het richtsnoer van de economische politiek.

Voor al de genoemde voorzieningen moet veel arbeid worden verricht. Dat kan het werkloosheidsprobleem verzachten. Maar tal van bedrijven zullen met schaarste aan vaklieden hebben te kampen en tal van andere bedrijven, waarin veel werkloosheid heerst, zullen weinig van de verlevendiging bespeuren. Voorzieningen zijn dus nodig om daar, waar de vaklieden schaars zijn, het werk niettemin in voldoende tempo te doen vorderen. Verlenging van de arbeidstijd kan hier een belang van de allereerste orde dienen, zolang het beschikbare aantal bekwame vakwerklieden niet tot de behoefte is opgevoerd. Scholingsplicht voor jonge lieden en herscholingsplicht van daartoe geschikt bevonden werklozen, kunnen daarna in die behoefte voorzien.

Waar de dienstbodenkwestie getoond heeft, dat de normale economische prikkel tot arbeid en tot overgang naar een beroep, waar vraag naar arbeidskrachten bestaat, niet voldoende werkt, zal hier de mogelijkheid onder het oog moeten worden gezien, in het belang van de landsverdediging indirecte dwang uit te oefenen, b.v. door van ondersteuning uit te sluiten alle gezinnen, waarvan een of meer leden de aanwijzingen voor scholing, herscholing of tewerkstelling niet volgen.

Rangschikking naar urgentie.

De omvangrijke werken, voor de defensie nodig, stapelen zich boven op de werken, die ter werkverschaffing of voor andere doeleinden van algemeen belang van overheidswege zijn ondernomen. Mochten zij tezamen te grote eisen stellen aan de beschikbare productieve krachten, dan dient naar orde van dringendheid het ene werk te worden voortgezet, het andere te worden vertraagd, geschorst of gestaakt. Overspanning van de productieve krachten is, evenals ongebruikt laten ervan, nadelig en bedenkelijk en dient dus te worden vermeden. Wat voor werkverschaffing en voor secundaire doeleinden is ondernomen, dient te worden achtergesteld bij het eerste levensbelang, de landsverdediging, en bij datgene, wat de daarvan afgeleide en de eigen ontwikkeling van het bedrijfsleven vereisen.

Aanvaardt men de verdediging van het Nederlandse wereldrijk onder de tegenwoordige omstandigheden als het vaste punt voor onze economische politiek, dan worden alle punten, die thans uitgangspunten vormen voor botsende meningen, variabel. Geen enkel verkregen positie is onaantastbaar, als een allesoverheersend gemeenschapsbelang van een ieder een offer vraagt.

Beseft men dit goed, dan zullen al die als vast beschouwde uitgangspunten van de verschillende meningen zich naar elkander toe bewegen, hetgeen betekent, dat de meningen minder zullen uiteenlopen en het elkander begrijpen zal toenemen. De sterke hefboom zal, zowel door het vinden van het vaste punt als door de meerdere coördinering der krachten, aanzienlijk in vermogen toenemen en kunnen voltooiën het heilzame werk, dat van hem wordt verwacht: ons volk op te heffen boven zichzelf uit, boven de onderlinge verdeeldheid en de druk van de tijd. P.

LAAT NEDERLAND IN INDIË KANSEN VOORBIJGAAN? ¹⁾

Critiek op een critiek.

De Indische Kroniek ²⁾ van December 1938 geeft, zooals gewoonlijk een overzicht van mededeelingen en beschouwingen uit de Nederlandsch-Indische pers. In het hoofdartikel, hetwelk de titel „Ontdekkers” draagt, worden eerst weergegeven de niet malsche beschouwingen van de Deli-bladen en de Java-Bode over de uiting van Dr. Van Hinte over de Europeesche kolonisatie met Hollandsche werkloozen. Daarna volgt een beschouwing van de Kroniek-redactie zelf over, laten wij het kort noemen, amateurisme bij het oordeelen over en weer omtrent mogelijkheden en toestanden in Indië en in Nederland. En het artikel besluit met het overnemen van een gesprek van den heer Fabius met een „buitenlander van aanzien” over onze defensie en over de kansen die Twente zou missen, gepubliceerd in „Nederlandsch-Indië”, van de Vaderlandsche Club, van 18 November 1938.

Het nuttelooze amateurisme.

Met groote instemming lazen wij vooral het betoog van de Kroniek-redactie over amateurisme, waar wijzelf ook vroeger reeds, o.a. in 1933, zoowel in de Economisch-Statistische Berichten als in het Economisch Weekblad voor Nederlandsch-Indië, al eens een paar bescheiden opmerkingen in deze richting waagden. Zeer terecht vraagt de schrijver de belangstelling der drijvende krachten voor de problemen van het Rijks-

¹⁾ De inhoud van dit artikel verschijnt ongeveer gelijktijdig in de Java-Bode, gecombineerd met beschouwingen der Redactie van gelijke strekking.

²⁾ Het door het Verbond van Nederlandsche Wenkgevers uitgegeven 14-daagsch overzicht van mededeelingen en beschouwingen uit de Ned.-Indische pers.

gebied, doch hij wijst meteen nadrukkelijk op „de verschillen tusschen de deelen van dit Rijksgebied, op het feit, dat er een specifiek Indische en een specifiek Westersche kant is en dat geen sterveling de volledige kennis van die beiden in zijn mars heeft”. En als men een synthese van de Indische en Nederlandsche belangen nastreeft moet men die verschillpunten in de problemen en toestanden niet kunstmatig verkleinen, doch zich over en weer bewust zijn van de begrenzing, die het vermogen om te oordeelen heeft, d.w.z. te oordeelen omtrent den anderen kant. Is men zich van de grenzen der eigen kennis niet bewust, „dan lijdt de samenwerking op twistgesprek en twistgeschrift schipbreuk”.

De schrijver zegt hier een zeer waar woord! Twistgeschrift ontstaat niet wanneer iemand, die een probleem kent en overziet, een goedgefundeerde opmerking maakt. Al is deze opmerking wellicht niet prettig om te hooren, men heeft er respect voor en het irriteert niet. Doch wél als iemand een lichtvaardig oordeel velt of een niet-gefundeerd advies geeft, dat voor de gemeenschap hoogst noodlottig zou kunnen worden.

Fouten van weerszijden.

In de persoverzichten nu treffen wij, naar weerszijden, een markant voorbeeld aan van, laten wij het nog voorzichtig zeggen, een lichtvaardig oordeel. Eenerzijds lijkt het mij, die evenals Dr. Van Hinte slechts korten tijd in Indië verbleef, dat dit bestuurslid van het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap inderdaad een weinig gefundeerd advies heeft gegeven, indien hij zonder meer naar kolonisatie in Indië met Hollandsche werkloozen heeft aangeraden. Zeer terecht stemt de schrijver van het artikel „Ontdekkers” in met de critiek der groote Indische bladen en inzonderheid met de rake opmerkingen van de Java-Bode, daaraan nog toevoegende dat een oordeel over de experimenten moet overgelaten worden aan specialisten, die het probleem uit eigen ervaring in Indië kennen.

Terwijl de schrijver nu naar de eene zijde een afkeurend oordeel geeft over amateurisme of althans over een lichtvaardig advies, een rechtspraak die ons alleszins bevreemdt, missen wij zijn straffe hand waar het de zondaar van Indische zijde betreft, nl. de zegsman van den heer Fabius, in het weekblad van de Vaderlandsche Club van 18 November 1938. Dit gesprek handelt, naar wij meenen, over „Onze Defensie”, althans de „Indische Kroniek” vermeldt het onder dezen titel.

Wellicht is het de instemming van den kroniekschrijver met het eerste deel van het gesprek (defensie), welke hem weerhouden heeft van critiek op het tweede deel (de Nederlandsche industrie en de kansen die Twente zou missen). Er is inderdaad reden om dezen buitenlandschen zegsman, die de Rijksdefensie en met name die van Indië veel krachtiger aangepakt wenscht, met alle kracht bij te vallen.

Defensie kost geld. Het alternatief is echter bittere armoede plus onderdrukking.

Voor het behoud van onze onafhankelijkheid in den ruimsten zin des woords en voor het behoud van Indië is o.i. bijkans geen offer te groot (het eenige offer, dat tē groot zou zijn is een vrijwel volledige vernietiging van onze bevolking hier en ginds) en financieele factoren moeten hierbij desnoods tijdelijk volkomen secundair zijn. Al zouden wij, om de financieele factoren in uiterste consequentie te zien (wij moeten ons volk nog kunnen voeden en kleeden), de helft van ons nationale vermogen aan de defensie moeten besteden, en al zou dit ook sociaal een ramp zijn, wij zouden althans nog iets overhouden. Doch wat zouden Nederland en/of Indië overhouden bij een

vreemde overheersching? Wij zouden volkomen kaalgeplukt en leeggeroofd worden. Onze landen, onze arbeidskrachten, onze ondernemingen en bedrijven met al het daarin geïnvesteerde kapitaal en al de daarin vergaarde kennis zouden geëxploiteerd worden ten behoeve van andere volksgemeenschappen. Wij zouden niets, letterlijk niets, overhouden.

Bovendien zouden onze jongeren (onze volkskracht!) nog moeten dienen in vreemde legers, ten behoeve van de imperialistische doeleinden van vreemde volken. Zij zouden vreemde wapens moeten dragen om andere vrije naties in dezelfde rampzaligheid te helpen storten als waarin wij zelf dan zouden verkeeren. Of is bittere armoede plus onderdrukking, zonder vrijheid of vreugd, geen rampzaligheid?

Wat mij betreft voere men ten spoedigste een zeer verstrekkend bewapenings-programma te land, ter zee en in de lucht uit, en geve het Rijk bij wijze van spreken en zes kruisers en vier slagschepen en alles wat meer noodig mocht zijn³⁾. Onze momenteele financiële positie laat dit toe, en als wij ooit, figuurlijk gesproken, een spaarpot moeten aanspreken, dan is dat op dit oogenblik.

Indien de voorzorg achteraf overbodig mocht blijken, omdat de bui van imperialistische expansie overdrijft of zich in geheel andere richting ontlast, des te beter. Wij hebben dan zware lasten moeten dragen, ons welvaartspeil zal ongetwijfeld lager liggen, doch wij zullen ons verheugen er daarmede afgekomen te zijn en dat onze jongens nog leven. Het lijkt sommigen misschien nog „duur”, gelijk een zuinige rijke boer moeilijk duizend gulden neerlegt voor de preventieve sanatorium-verpleging van zijn zwakke kind.

Maar laten wij beseffen dat het spotgoedkoop is tegenover het alternatief. Het alternatief is nl. samen bittere armoede lijden en bovendien nog onderdrukt worden.

Blijven Twente en Brabant achter?

Zijn wij het geheel eens met het eerste deel van het gesprek, zooals reeds gezegd missen wij noode de straffe hand van de Kroniekredactie, waar de „buitenlander van aanzien” zegt:

„Nu pas weer in Indië moest ik van verschillende kanten hooren, dat de industrieelen in Twente nog altijd niet van deze prachtkans gebruik maken om de Japansche concurrentie eruit te werken. Ik sprak, die me vertelde, dat men het eenvoudig vertikt zich beter te organiseren en nieuwe machines te koopen. Men zucht over sociale maatregelen en te hooge lasten! Maar dat is lारीekoek; men wil het eenvoudig niet. Een ander Nederlandsch groot-industrieel zeide me onlangs in Singapore op reis in Azië: wanneer ik aan mijn producten niet minstens 10 tot 20 pCt. verdienen kan, interesseert het me niet. Dat is geen taal meer voor den tegenwoordigen tijd.”

Zooals verderop blijkt wordt met „deze prachtkans” bedoeld het momenteele partieele haperen van den Japanschen weefselexport, tengevolge van de economische moeilijkheden waarvoor Japan zich door den oorlog met China geplaatst ziet.

Om over deze kansen en over de gestes zoowel van de Japansche als van de Nederlandsche industrie een oordeel te kunnen vellen moet men (en ieder industrieel, op welk terrein ook, zal dit bevestigen) toch eenige dingen kennen. Elk industrieel zou hier minstens noemen de structuur van beide industrieën, alsmede in grove trekken hun kostprijstrends, terwijl men vooral besef moet hebben van moderne productierendementen en de factoren waarop hooge rendementen en lage kostprijzen tegenwoordig berusten. Ge-

³⁾ Ik tred hier vanzelfsprekend niet in technische defensie-vraagstukken, dus ook niet in de besteding der middelen.

zien zijn opmerkingen zou men zeggen dat 's heeren Fabius' zegsman op al deze punten faalt.

Kostprijsverhouding Nederland—Japan. Aanpassing der Nederlandsche industrie in structuur en kosten.

Wij kennen allen de kostprijsverschillen tusschen Japan en Nederland. Op Economische Zaken in Batavia heeft men een stel uitvoerige en uitgebreide vergelijkende kostprijsberekeningen, en een goed Nederlander als de heer Fabius kan ze met alle genoegen bij mij op de Hoogeschool te Rotterdam ter inzage krijgen. Deze kostprijsverschillen berusten vnl. op het verschil in arbeidskosten, en beliepen voor een gewoon, niet arbeids-intensief weefsel medio 1937 zeker 22 pCt. (in procenten van den Nederlandschen kostprijs). Voor arbeids-intensieve producten was dit verschil beduidend meer en zit men al gauw boven de 30 pCt. In de kostprijsbewegingen (trends) was sinds 1929 geen convergeering te bespeuren, eerder nog een lichte toeneming der prijsverschillen, zulks niettegenstaande een zéér sterke rationalisatie der Nederlandsche bedrijven.

Deze verschillen moet men bezien in verband met de structuur der Japansche industrie, die snelle export-compensaties mogelijk maakt en tegen den achtergrond der Japansche expansie-politiek, waarbij men soms over lange periodes kostprijzen als secundair beschouwt. Dit is de basis-positie op de Indische markt, en deze moet men nooit uit het oog verliezen.

De Twentsche en Brabantsche industrie past zich niet alleen wat haar kostenniveau betreft, doch niet minder in haar structuur aan. Het aantal artikelen; dat hier nu gemaakt wordt en waarvan men kan zeggen, dat de industrie ze technisch onder de knie heeft, is sedert 1931 zeker verdubbeld; de deskundige van den Economischen Voorlichtingsdienst achtte het aantal wel verdrievoudigd. De collectieve outillage, zoowel wat machines als personeel betreft, is totaal veranderd en men kan een geweldige „range” artikelen nu uit Nederland betrekken.

Technisch en bedrijfs-economisch zeer modern. Arbeidskosten het struikelblok. Sterke rationalisatie.

Er zijn ongetwijfeld ettelijke individuele fabrieken achtergebleven, doch collectief bezien is de Nederlandsche textielindustrie niet alleen zeer modern ingericht, doch ook bedrijfseconomisch uitstekend georganiseerd. Zij was voor 1929 en zij is nu, na de gedeeltelijke structuurveranderingen, weer een der modernste industrieën van de wereld. Men vergelijkte ze, wat deze outillage en bedrijfseconomische organisatie betreft, collectief gerust met de andere Europeesche industrieën en ook gerust met de industrie in de Vereenigde Staten.

Als Nederland niet „mee kan” op Java, is dit in het algemeen niet een vraagstuk van outillage en bedrijfseconomische organisatie, doch van productiekosten, in de eerste plaats arbeidskosten. Aan deze productiekosten, vooral aan het struikelblok arbeidskosten, is door de bovengenoemde rationalisatie het noodige gedaan. Het is moeilijk om over het tijdvak 1930—1938, waarin zich een groote structuur-verandering voltrok en dat zich bovendien kenmerkte door groote schommelingen in vraag en prijs, de rationalisatie in cijfers uit te drukken. Wij beschikken slechts over gegevens tot 1937. Welnu, ondanks de groote disspecialisatie en het gaan fabriceren van veel lichtere en veel arbeidsintensievere (bewerkelijker) weefsels, en ondanks het feit, dat in het tweede halfjaar 1937 vele arbeiders slechts short-time werkten, zien wij in de periode van 1930—1937 de gewichtshoeveelheid

product per arbeider nog stijgen van 100 op 105 eenheden⁴⁾).

Tegelijkertijd stijgt de geproduceerde waarde per arbeider (correctie: index algemeen prijsniveau) van 100 op 108⁵⁾.

Japansche kostprijzen echter ook gedaald. Beteekenis der export-orders.

Dat wij, niettegenstaande deze resultaten, nog met zwak divergeerende kostenlijnen zitten, komt, omdat ook Japan zelfs met de lage loonen, nog steeds sterk rationaliseert terwijl gedurende de laatste 7 jaren deze loonen (gemeten in dollarcenten) nog steeds langzaam gedaald zijn. Wat Nederland op de Indische markt nog heeft aan afzet, heeft het (en hoe kan het anders met bovengenoemde kostprijverschillen!) vrijwel geheel te danken aan de contingentteering. Zelfs met deze contingentteering zijn de exportprijzen nog laag.

Vaak wordt slechts een fractie der constante kosten goedge maakt. Maar men is niettemin blij deze orders te hebben, omdat ze als productie-vullers een factor van betekenis zijn in de bedrijfsbezetting en daarmee in de rentabiliteit. Bovendien verminderen zij den druk op de binnenlandsche markt. Kortom, zij zijn een hoeksteen in de tegenwoordige positie der Nederlandsche industrie. Een uitlating, zooals de „andere industrieel” te Singapore zich zou hebben laten ontvallen, is dan ook volslagen nonsens, die geen serieuze textielabrikant zal onderschrijven.

De „prachtkans” slechts schijn. Japansche export hapert maar tijdelijk.

In het licht van bovenstaande feiten (met name de basispositie), doet de zin „deze prachtkans om de Japansche concurrentie eruit te werken” aan als de titel van een klucht. Al heeft Japan momenteel wellicht eenige moeite gehad met het importeren van sommige grondstoffen en daardoor met den uitvoer van sommige artikelen, geen enkel insider verwacht natuurlijk, dat dit blijvend zal zijn. In de eerste plaats toch is een voortzetting van den export voor Japan, gezien de structuur van dit land, een levensseis. Zelfs een gewonnen oorlog in China zal, gezien de imperialistische expansie-drang van Japan, daaraan niets veranderen, ongeacht de noodzakelijkheid van „vrije deviezen”. De noodzaak is momenteel groter dan ooit (deviezen) en men kan er dus op rekenen, dat de opheffing der tijdelijke haperingen alle aandacht zal hebben. In de tweede plaats is er de basispositie wat het verschil in productiekosten betreft.

Wat het eerste punt aangaat, men heeft vier weken geleden al in de pers kunnen zien⁶⁾, dat het Japansche Gouvernement bereids de noodige maatregelen getroffen heeft. De hapering was voornamelijk toe te schrijven aan te groote beperking der industriele credieten, waardoor dus de uitvoer van weefsels met een langen bewerkingsduur in het gedrang kwam. Door de crediet-verruiming zal de export spoedig weer vlotter loopen. Met de bestaande prijsverschillen krijgen wij daar dus geen schijn van een kans, althans niet bij den huidigen omvang van de contingentteering.

⁴⁾ Bovenstaande berekening is uitgevoerd analoog aan die van Prof. Ouborg in diens inaugurale rede „Rationalisatie in de Textielindustrie”. Hij komt voor het tijdvak 1925—1935 op een toeneming van 24 pCt.

⁵⁾ *Wijze van berekening*: Uitgegaan is van de totale waarde der productie. Deze is verminderd met de waarde der verbruikte grondstoffen. Deze uitkomst is gecorrigeerd aan de hand van een index van het algemeen prijsniveau en gedeeld door het aantal arbeiders.

⁶⁾ O.a. Tubantia, d.d. 17 Februari 1939.

Specialisatie noodig voor lage kostprijzen. Keuze leverancier.

Bij een tijdelijke hapering in den Japanschen import van een bepaald weefsel is het mogelijk dat een importeur op Java het betreffende doek aangevraagd heeft bij een willekeurig gekozen Nederlandsche fabriek (er zijn er 70!), welke wellicht niet ingericht was voor dit type weefsel of dit type afwerking. Waar blijven anders de specialisatie en de lage kostprijs, zonder welke men op de Java-markt wel direct naar huis kan gaan? Wij achten de meeste importeurs wijzer, maar misschien heeft de betreffende importeur al wel de fout gemaakt een variabel weefsel aan te vragen bij een seriebedrijf. Iets wat blijk geeft van een ontstellend gebrek aan moderne vak kennis. En het spreekt wel vanzelf, dat de fabrikant in wiens lijn zulk een artikel niet ligt, er geen heil in ziet de machines hiervoor aan te schaffen. Indien een fout gemaakt wordt in Nederland dan is het, dat er allengs teveel artikelen gemaakt worden en teveel industrieelen eenzelfde nieuw artikel opnemen. Daardoor ziet men bijv. vaak, dat dezelfde machine-outillage in wel 4 of 5 fabrieken wordt aangebracht, terwijl 2 absoluut voldoende zijn om aan de vraag te voldoen. In het kort: teveel dis-specialisatie en een over-investeering in nieuwe (speciale) productie-middelen.

In het onderhavige geval is het bijna zeker, dat meerdere andere fabrieken in Nederland het betreffende product wel hadden kunnen leveren. Maar laten wij eens aannemen, dat dit niet het geval is, dan is het zeer de vraag of dit een bewijs is van achterlijkheid dan wel juist van efficiency, omdat men zijn aantal typen beperkt. Het is dan weer een tweede vraag of het zou loonen het artikel op te nemen en zich ervoor te outilleeren ~~alsof~~ er een blijvende afzet van een bepaalden omvang in te verwachten was.

Doch géén vraag is het, waar de fabrikant hoort, die zich, om Japan misschien voor één seizoen te vervangen, nieuw outilleert.

Nieuwe outilleering voor één seizoen is gelijk het bouwen van een huis in een bandjir-bedding.

Insteeds van dezen fabrikant daarvan een verwijt te maken, moet men zich afvragen of de betreffende zegsman in het artikel van den heer Fabius, wel iets begrijpt van het vraagstuk der Japansche concurrentie en van bedrijfsrendementen in moderne fabrieken.

In de eerste plaats maakt de Nederlandsche industrie bijna alles, en doet zij haar uiterste best om, ver onder kostprijs, in de andere dan de gecontingenteerde goederen, in de markt te komen. In de tweede plaats komt de „prachtkans” door middel van nieuwe speciale outillage, op hetzelfde neer alsof een vreemde deling gedurende het droge seizoen in een dan droge rivierbedding een bungalow wil bouwen, terwijl de geheele bevolking weet, dat deze rivier in de natte moesson heftig bandjirt. Zoo goed als de bandjir komt, zoo zeker komt straks Japan met zijn 20—40 pCt. lagere kostprijzen terug; zoo goed als men de bungalow binnen zes maanden zal moeten afschrijven, is het geld voor deze nieuwe outillage zonder eenigen twijfel weggegooid.

Het aanzien van den „buitenlander van aanzien” lijkt mij méér te berusten op zijn justen kijk op politieke en defensie vraagstukken, dan op zijn inzicht in het wezen der Japansche concurrentie en op zijn kennis van de moderne industrie en handel.

J. WISSELINK.

indien

DE ONTWIKKELING VAN HET VERVOERS- VRAAGSTUK EN DE NEDERLANDSCHE SPOORWEGEN.

Trein, bus en het belang van het reizend publiek.

Wat is het aspect van de concurrentieverhouding tusschen spoor en bus tegenover het reizend publiek? Ik zie hierbij af van die gevallen, waarin de bus door de betere ligging van haar route ten opzichte van de bebouwde kommen inderdaad aan het publiek een betere vervoersbediening kan verschaffen. Tegen het afstaan van dit vervoer aan de bus mag men redelijkerwijze geen bezwaar maken, mits slechts vaststaat, dat het busvervoer dan ook tot deze quote beperkt blijft, en mits men er zich rekenschap van geeft, dat het gerieven van het publiek hier noodwendig gepaard moet gaan met sterk stijgende kosten voor het geheel. De quantitative beteekenis evenwel van al of niet meerder gerief zinkt in het niet bij de prijskwestie.

De sympathie van een deel van het publiek voor de wilde bus berust op haar lage tarief. Men kan dit publiek splitsen in twee categorieën:

1e. zij die bij ontstentenis van de wilde bus met den spoorweg zouden reizen;

2e. zij die anders in het geheel niet zouden reizen, het zoogenaamde additioneele verkeer.

Men doet het vaak voorkomen alsof de omzet der wilde bussen in hoofdzaak uit de tweede categorie bestaat. Maar het ingrijpen van den Minister van Justitie gedurende de periode van 5—14 November 1938 heeft ons uiterst interessant feitenmateriaal geleverd over de derving aan inkomsten tengevolge van het wilde-bus-verkeer. Op het traject Amsterdam—Den Haag v.v. steeg de verkoop van enkele reiskaarten derde klasse in die periode met meer dan 100 pCt., het aantal retours met 18 pCt. Tusschen Amsterdam en Utrecht stegen de enkele reizen met ruim 35 pCt., retours met 18 pCt. Op grond van deze cijfers mag men veilig aannemen, dat de spoorweg-ontvangsten op de aangetaste trajecten over het gehele land zijn gedaald met minstens 25 pCt. of in geld uitgedrukt met 6—10 miljoen gulden per jaar.

Op het voordeel door de betrokken reizigers genoten, kunnen deze in economischen zin geen enkele aanspraak doen gelden. De spoorweg is een middel van collectief vervoer. Wanneer men toestaat, dat telkens bepaalde personen zich van dit vervoer losmaken, die toch op andere oogenblikken bij mist en ijzel, in de zomerdrukke, enz. — weer op dit vervoermiddel terugvallen, dan tast men de bestaansmogelijkheid van dit collectieve vervoermiddel aan in het hart.

Het additioneele vervoer en het tariefvraagstuk.

Geheel anders ligt het vraagstuk voor het additioneele vervoer. Hier stuit men op deze ernstige moeilijkheid: De spoorwegen zouden zeer wel een additioneel vervoer tegen den prijs van 1.2 of van 1.1 cent per persoon-km kunnen aanvaarden. Dit zou zelfs in aanzienlijke mate kunnen bijdragen tot verbetering van haar resultaten. Maar alleen op deze voorwaarde, dat het opnemen van deze additioneele verkeersquote tegen zeg gehalveerden prijs, niet zou leiden tot instorting van het geheele prijsniveau. Zoo gezien, vormt het vraagstuk van het additioneele vervoer, dat thans van de wilde bussen profiteert, slechts een onderdeel van een algemeen vraagstuk, dat ik als volgt zou willen omschrijven: Het Nederlandsche Spoorwegbedrijf met zijn vaste dienstregeling is te vergelijken met een groote draaimolen. De molen eenmaal op een bepaalde wijze in gang gezet, kost een bepaalde hoeveelheid geld per jaar. Gaan er minder passagiers mee, dan dalen de kosten niet noemenswaard. Maar ook omgekeerd, stappen er meer passagiers in de molen, dan worden de kosten slechts in zeer geringe mate verhoogd. Het moet dus mogelijk zijn een weg te vinden, waardoor deze eigenaardige

kostenstructuur ook voelbaar wordt voor het publiek.

Een eerste stapje op dezen weg is gezet door de invoering der avondretours, welke met 1.25 cent per persoon-km practisch op één niveau liggen met het gemiddelde der wilde bussen. In deze richting doorgaande heeft men ook reeds enkele treinen overdag op bepaalde trajecten voor het reizen met deze goedkope kaarten opengesteld. Maar een grootscheepsche ontwikkeling in deze richting is wel bijzonder moeilijk. De spitsen van het verkeer liggen op verschillende trajecten nogal uiteen, zij varieren met de dagen van de week en zijn op de betrekkelijk kleine eenheid van één trein gemeten veel grilliger en onberekenbaarder dan bijv. de spitsbelasting van een groote elektrische centrale.

En toch ligt naar mijn gevoel in de moderne tarieftechniek van de electriciteitsbedrijven, met name in het vastrecht-tarief, dat in Nederland zulk een ontzaglijke verbreiding heeft gevonden, het voorbeeld van de wijze, waarop het spoorwegtarief voor het particuliere personenvervoer moet worden aangevuld. Deze tarieftechniek zou dus hierop dienen te berusten, dat een gezin, dat een vastrecht betaald heeft overeenkomstig zijn gemiddelde verbruikscapaciteit, alle verdere eenheden kan betrekken tegen aanzienlijk verlaagden, zeg tegen de helft van den enkelen reisprijs, dus tegen 1.1 cent per km.

Door maatregelen in dezen geest kan het Nederlandsche volk nog veel meer plezier hebben van zijn spoorwegbedrijf dan tot dusver en zal het bedrijf beter beantwoorden aan de natuurlijke taak van elk bedrijf met groote vaste kosten, nl. te voorzien in de bediening van de groote massa minder koopkrachtigen. Een spoorwegbedrijf, dat alleen maar gebruikt wordt door „de betere standen” is ten doode opgeschreven.

Grootere snelheid, grootere frequentie, meer comfort.

Ook op ander gebied zijn maatregelen in voorbereiding. Mijn mededirecteur Ir. W. Hupkes heeft zich groote verdiensten verworven door de versnelling van den treinenloop. Met het moderne materieel staat Nederland internationaal aan de spits. Ons program op dit gebied kan worden samengevat als volgt: grootere snelheid, grootere frequentie, kleinere eenheden. Beide laatstgenoemde punten hangen ten nauwste met elkaar samen. De gemiddelde passagier, wiens reisbehoefte ontstaat los van de officieele tijdstippen van vertrek, verliest gemiddeld het halve interval tusschen twee vertrektijden. De werkelijke reistijd kan dus door verhooging van de frequentie aanzienlijk worden verkort. Bovendien wordt hiermede ook bij sterk toenemend reizigersvervoer de capaciteit van de stations veel beter benut, omdat de reizigersstroom veel gelijkmatiger kan worden verwerkt. En tenslotte ligt in de opvoering van de frequentie de definitieve oplossing van de puzzle der treinaansluitingen. Dit vraagstuk is nimmer voor het gehele land op bevredigende wijze te regelen: het is mathematisch gesproken overbepaald, te veel vergelijkingen met te weinig variabelen. Het verliest echter zijn practische beteekenis van het oogenblik af, dat men in elke richting kan vertrekken om het half uur of in een verdere toekomst alle 20 minuten of elk kwartier.

Voor de uitvoering van dit programma zal het noodig zijn te beschikken over een meer gevarieerd park van rollend materieel, waarin naast de twee-, drie- en vijf-wagentreinen ook aan den enkelen wagen een groote plaats wordt ingeruimd.

Het ligt in de bedoeling het elektrische materieel van de lijn Amsterdam—Dordrecht zoo te verbouwen, dat tegemoetgekomen wordt aan de klacht der te nauwe zitplaatsen en het tegelijkertijd geschikt te maken voor verwisselbaarheid met het moderne materieel. Hiermede zal in de toekomst de ongelijkheid in de qualiteit van het materieel, welke thans nog bestaat

tusschen verschillende primaire trajecten komen te vervallen.

Indien met het buitenland de noodige overeenstemming kan worden verkregen, zal het binnen afzienbaren tijd mogelijk zijn de reisduur van Amsterdam naar Berlijn te verkorten van bijna 9 uur tot 6½ uur, en die naar Bazel van ruim 10 uur tot minder dan 8 uur; ook die naar Parijs zal bijna een uur kunnen worden bekort.

Ten aanzien van de contrôle willen wij gaan in de richting van het Zwitsersche stelsel en er dus geleidelijk naar streven om niet alleen de ingangscrôle, maar ook de uitgangscrôle op de stations geheel op te heffen. Voordat dit doel geheel bereikt kan worden is het echter noodig, dat alle rijtuigen zijn voorzien van op elkaar aansluitende doorgangen.

Ervaringen bij het goederenvervoer.

Het goederenvervoer van de N.S. is de laatste 10 jaar nog sterker achteruitgelopen dan het personenvervoer. Het heeft altijd een zwakke positie gehad. Terwijl buitenlandsche spoorwegen bijna ¾ van hun inkomsten uit goederenvervoer putten en de daaruit verkregen winsten vaak ten goede doen komen aan het personenverkeer, was in Nederland tot aan de crisis de verhouding 1:1. De inkomsten uit personenvervoer echter zijn teruggelopen van 85 tot 55 miljoen, die uit goederenvervoer van 85 tot 40 miljoen.

De oorzaken hiervan zijn overbekend: de toename van het eigen vervoer per vrachtauto, het beroepsgoederenvervoer langs den weg, de aanleg van het Twente-Rijnkanaal en het Juliana-kanaal. Het is echter altijd goed de hand in eigen boezem te steken en de vraag te stellen: Had het spoorwegbedrijf deze ontwikkeling ook kunnen voorkomen? En dan moet het antwoord luiden: Voor een groot deel, indien het slechts eerder de beschikking had gehad over de vrijheid in de vrachttarieven, welke volgens het oude artikel 31 van de Spoorwegwet — gewijzigd bij de wet van 2 Juli 1934 — zeer aan banden was gelegd.

In de jaren, dat het spoorwegbedrijf een semi-monopolistische positie had, heeft men alles gedaan om de clientèle tegen onredelijk hoge vrachten te beschermen en tegelijkertijd een hoogst eigenaardig en ingewikkeld tariefstelsel opgebouwd, dat dienstbaar werd gemaakt aan allerhand overwegingen van economische en sociale politiek. Maar elk tarief, dat in zijn detaillering in eenigszins belangrijke mate afwijkt van de lijn der kostprijzen, heeft de onafwendbare tendens het geheele bedrijf in het verlies te storten, zoodra de concurrentie zich doet gevoelen. Tariefposten, welke aanzienlijk boven den kostprijs liggen, worden het eerst door de concurrentie overgenomen; deze winstgevendende inkomsten gaan dus voor het bedrijf verloren; men blijft zitten met de verliesgevendende tarieven. Hoezeer deze tarieftiek het spoorwegbedrijf heeft benadeeld, blijkt misschien het best uit de mededeeling van de directies van twee groote petroleummaatschappijen, die verklaarden, dat zij nimmer hun tankvloot op de tegenwoordige grootte zouden hebben uitgebreid, indien de spoorwegen slechts eerder tot een meer redelijke tariefstelling waren overgegaan. Soortgelijke klachten kan men ook in de mijnstreek en in Twente beluisteren.

Hier blijkt opnieuw hoezeer een tariefpolitiek, die niet volgens commercieele grondslagen gevoerd wordt, de economische ontwikkeling van het geheele Nederlandsche vervoersapparaat benadeelt. Een groote vrijheid op dit gebied, waarbij een sterke individualisatie mogelijk moet zijn, is ook voor de toekomst een volstrekte eisch. Een groot deel van het vrachtvervoer draagt immers het karakter van aanneming van werk. Hoe kan men een schip naar veilige haven sturen als het roer is vastgezet?

Aan de tarifiering volgens goederenklassen is thans elke bedrijfseconomische grondslag ontvallen.

Naast wijziging op dit punt zal gestreefd moeten worden naar een betere aansluiting van het gewicht op het ruimte-tarief. Thans is de vracht voor een stoelromp met steenen bezwaard lager dan zonder de steenen.

Tariefpolitiek op commercieelen grondslag.

In de eerste plaats moet getracht worden een groot deel van het eigen vervoer op den spoorweg terug te krijgen. Geen enkele onderneming, wier hoofdzaak ligt op het terrein van productie en verkoop, neemt dit transport ter hand voor eigen behoegen. Bij een distributief vervoer van de producten over het geheele land zal de spoorweg in zeer vele gevallen economisch voordeliger zijn, omdat de distributiekosten ter plaatse niet hooger behoeven te zijn dan die van het eigen vervoer, terwijl de aanvoerkosten naar het rayon waar gedistribueerd wordt, aanzienlijk lager kunnen zijn. Tariefvorming, opgebouwd op het beginsel van vastrecht, of wat in de praktijk op hetzelfde neerkomt, toenemende reducties met toenemende percentages van de geheele vervoersbehoefte van den cliënt, welke op de rail wordt gebracht, zal hierbij groote diensten kunnen bewijzen. Zij bestaat trouwens reeds sinds enkele jaren voor de Limburgsche mijnen en heeft in de praktijk voortreffelijk voldaan.

Ook met het beroepsgoederenvervoer op den weg zal de samenwerking tot voordeel kunnen strekken van beide partijen. In wezen gaat het in beide gevallen om het antwoord op de vraag of de besparing op het hoofdtraject groot genoeg is om de kosten van twee extra overladingen (op den spoorwagen en van den spoorwagen) goed te maken. Het omlaag drukken van deze overladingskosten is dus een punt van allesbeheerschende beteekenis. Dank zij de organisatie, die mijn mede-directeur Ir. W. F. H. van Rijkevorsel in de afgelopen jaren tot stand gebracht heeft door het stelsel der groepsstations, is het mogelijk deze overladingen op bepaalde punten in het land te centraliseeren en ze daar ter plaatse zoo economisch mogelijk uit te voeren met speciaal voor het containervervoer geconstrueerde auto's.

Soortgelijke mogelijkheden liggen in het vervoer van snel- en expresgoed. Zoowel tijd als kosten van in- en uitlading kunnen nog aanzienlijk worden verminderd door het gebruik van doeltreffend klein transportmaterieel in de goederenwagens. Op deze wijze kan binnen enkele jaren in nauwe samenwerking met bestaande bestel- en bodendiensten nog een aanzienlijke verbetering in het vervoer dezer goederen worden bereikt.

Het streven van de spoorwegdirectie zal er daarbij telkens op gericht zijn alles wat niet zuiver railvervoer is zooveel mogelijk over te geven aan derden. Reeds nu heeft de A.T.O. voor haar vrachtvervoer vrijwel de helft van haar geheele transport bij derden ondergebracht. Het kan niet ons ideaal zijn om zooveel mogelijk Nederlanders tot staatsambtenaren of semi-staatsambtenaren te maken. Dit zou zich ook slecht verdragen met den individualistischen aard van het Nederlandsche volk.

Herstel van rentabiliteit primair.

Voor de toekomst der N.S. is het volstrekt noodzakelijk, dat zoo spoedig mogelijk de rentabiliteit van het bedrijf wordt hersteld. Een bedrijf, dat het uitzicht op rentabiliteit zou moeten prijsgeven, kan niet meer verlangen, dat men er telkenmale nieuw kapitaal insteekt om het op de hoogte van den tijd te houden. En een bedrijf, dat technisch veroudert, kan geen enkele aantrekkingskracht uitoefenen op jonge energieke krachten, die over 10 of 20 jaar de toekomst van het bedrijf zullen moeten dragen.

Men mag geen duimbreed afwijken van de beproefde beginselen van gezond en soliede bedrijfsbeheer.

Herstel van de rentabiliteit zal moeten worden verkregen door vermindering van uitgaven zoowel als

door vermeerdering van inkomsten. Maar ik aarzel niet te zeggen, dat ik den laatsten factor quantitatief en kwalitatief den belangrijkste acht. Een vastekosten-bedrijf als de spoorweg van nature is, staat en valt met de mogelijkheid van massavervoer. En nu is het ongelukkige, dat het vervoerbedrijf reeds van oudsher, maar in toenemende mate sinds de verschijning van den motor op den weg, geen enkel natuurlijk privilege bezit. Om in concurrentie te treden met den spoorweg is geen bijzondere deskundigheid, geen groote investeeing van kapitaal, noch het bezit van bepaalde octrooien noodzakelijk. Het railbedrijf is dus een overheidsbedrijf, dat van nature voortdurend concurreeren moet met de bedrijven van de eigen ingezetenen, en elk particulier bedrijf is klein tegenover het groote overheidsbedrijf. En de natuurlijke sympathie van ieder rechtgeaard bewoner van dit kleine land gaat naar de kleinen, niet naar de grooten. Maar men mag daarbij niet vergeten, dat vele kleine aftappingen tenslotte een ontzaglijk bloedverlies veroorzaken. En men zal het moeten kunnen verdragen, dat het bedrijf zich tegen deze aftappingen te weer stelt telkens wanneer kan worden aangetoond, dat daarmee de economie van de Nederlandsche vervoersvoorziening in ernstige mate wordt benadeeld.

Alternatief is: Verdwijnen van het railtransport.

Tenzij... Tenzij men van meening mocht zijn, dat het beter is, dat het spoorwegbedrijf na 100 jaar dienst zoo snel mogelijk verdwijnt. 100 jaar dienst geeft stellig geen aanspraak op nogmaals 100 jaar dienst, maar wel op ernstige overweging, voordat men een veroordeelend vonnis wijst.

Ik heb nog nooit een verstandig man ontmoet, die in gemoede overtuigd was, dat hij zijn land een dienst bewees, indien hij aanstuurde op den ondergang van het Nederlandsche spoorwegbedrijf. Ik heb zelf, toen ik ruim een jaar geleden mij voor het eerst met het spoorwegvraagstuk ging bezighouden, reeds onmiddellijk den indruk gekregen, dat het spoorwegbedrijf ongetwijfeld in een uiterst gevaarlijke fase van zijn ontwikkeling is geraakt. De concurrentie van een groot bedrijf met groote vaste kosten, kampend met onderbezetting als gevolg van de conjunctuur, de tariefpolitiek, enz., tegen een praktisch oneindig aantal kleine bedrijven met weinig of geen vaste kosten, maar met zeer veel hoogere variabele kosten — het is een concurrentiestrijd even speculatief en onzeker in zijn afloop als in het schaakspel een eindstrijd tusschen koning en kasteel tegen koning met 3 of 4 pionnen. Het komt niet veel voor in het bedrijfsleven maar waar het zich voordoet, is het uitermate gevaarlijk voor het gecentraliseerde bedrijf met de groote vaste kosten. Het eindigt somtijds met den ondergang van het gecentraliseerde bedrijf, zooals bijv. in de broodbakkerij, waar ik den ondergang van de zoo veel belovende automatische broodbakkerij reeds in 1921 heb voorzien. Somtijds wordt het grootbedrijf door overheidssteun op de been gehouden, zooals de rubberondernemingen in Ned.-Indië door middel van het uitvoerrecht, terecht beschermd zijn tegen de vernietigende concurrentie van de bevolkingsrubber.

Maar hoe de strijd op transportgebied ook moge afloopen, het staat onwankelbaar voor mij vast, dat de ondergang van het Nederlandsche spoorwegbedrijf een ontzaglijke terugval zou beteekenen in de evolutie van het geheele vervoerapparaat. Want alle duurzame doorgaande ontwikkelingen: de toeneming van de bevolking, de toeneming van de welvaart, de toeneming van de reisintensiteit, zullen de totale kosten der andere vervoermiddelen naar evenredigheid en misschien voor wat het wegvervoer betreft, sterker dan naar evenredigheid doen stijgen, terwijl de totale kosten van den spoorweg bij toenemend massavervoer op de rail practisch slechts in zeer geringe mate naar boven zullen gaan.

Geen ander vervoermiddel kan met de uitvinding van Stephenson concurreeren voor wat betreft vervoerskwaliteit, bedrijfszekerheid en veiligheid. Het aantal jaarlijks op den weg gedooide personen loopt tusschen de 700 en 800. Het aantal gedooide spoorwegreizigers heeft in geen jaren de 5 overschreden. Niets zou mij aangenamer zijn dan wanneer men ertoe wilde meewerken om de eenige smet, die op het veiligheidsblazoen der spoorwegen kleeft, n.l. de 40—50 gedooden per jaar op de onbewaakte overwegen (6—7 pCt. van alle op den weg gedooden, maar toch altijd nog veel te veel), te doen verminderen door het op groote schaal aanbrengen der automatische lichtbeveiligingen. Bij het ter hand nemen op groote schaal zou het vermoedelijk tevens mogelijk zijn alle electricische onderdeelen in Nederland te koop.

Het lijkt mij ook niet aannemelijk, dat wat veiligheid betreft het verkeer op den weg de rail ooit zal kunnen evenaren.

Objectief is de rail in het voordeel, omdat zij een aantal van de gevaarlijkste botsingen, inhalingen en snijdingen in het geheel niet kent, en tegen de mogelijkheid van botsingen in langsrichting en dwarsverkeer een zeer kostbaar veiligheidssysteem heeft geschapen, dat op het wegverkeer toegepast, de kosten van dit verkeer zeer aanzienlijk zou doen stijgen.

Subjectief is de rail in het voordeel, omdat haar voertuigen geleid worden door aan strenge keuring en discipline onderworpen beroepsbestuurders, terwijl op den weg iedereen, dus ook iedere dolleman, het leven van anderen in gevaar kan brengen.

Het vraagstuk moet opgelost worden uitsluitend gezien vanuit het belang der Nederlandsche Volkshuishouding in haar geheel.

Om al deze redenen moet men uiterst voorzichtig zijn met toe te geven aan de zoo tactvol verspreide suggestie alsof het motorverkeer het verkeer van de toekomst zou zijn en dit de taak van den spoor geheel of zoo goed als geheel behoort over te nemen. Ik kan een afsterving van het railverkeer niet anders zien dan als een degressie in de vervoersevolutie.

Maar zooals ik in den aanvang reeds zeide, de directie van de N.S. ziet den motor op den weg geenszins als haar vijand, maar veeleer als haar bondgenoot. Men kan op haar rekenen en de bewijzen daarvan zijn voorhanden, dat zij alles in het werk zal stellen om de objectief zeer moeilijke verhoudingen in het transportbedrijf door persoonlijk overleg zooveel mogelijk te verzachten. Vooral in dezen tijd, waarin de nationale eenheid meer dan ooit noodzakelijk is, mogen de N.S. niet worden tot een symbool van nationale ruzie. Men zal de directie der N.S. steeds bereid vinden het veld te ruimen zonder wrok en zonder spijtigheid, telkens wanneer het algemeen Nederlandsch vervoerbelang hiermede wordt gediend. Maar men moet haar ook omgekeerd toestaan telkenmale haar veld te vergrooten, wanneer de economie aan haar zijde is. En zij zal dit doen zonder bruskheid en zonder ruwheid, met die omzichtigheid ten aanzien van de belangen van andere Nederlandsche personen en ondernemingen, die geboden wordt door het eenvoudige feit, dat wij allen tezamen deel uitmaken van hetzelfde volk. Een tegenstelling tusschen de belangen van de N.S. en de duurzame belangen van Nederland is ondenkbaar.

De Nederlandsche Spoorwegen zijn het bezit van het Nederlandsche volk ten dienste van het Nederlandsche volk. Zij worden geleid door dezelfde ingenieurs, dezelfde kooplieden, dezelfde organisatoren als andere Nederlandsche ondernemingen.

Het Nederlandsche bedrijfsleven staat in talrijke opzichten internationaal aan de spits. Laat ik u zeggen, dat wij er een eer in stellen van de N.S. het beste spoorwegbedrijf van de wereld te maken. Maar dit is alleen mogelijk, indien het bedrijf gedragen wordt door de sympathie en het vertrouwen van het geheele Nederlandsche volk. Dr. Ir. J. GOUDRIAAN Jr.

DUITSCHLAND'S NIEUWSTE FINANCIËELE EXPERIMENT.

Terwijl de Duitse buitenlandsche politiek zeer groote overwinningen behaalt, wijst toch het Nieuwe Financieringsplan op de geweldige economische offers, die daarmee gepaard gaan. Wij hebben hier met een wedloop tusschen kosten en opbrengst te maken. Terwijl men in een tijd van rustige economische ontwikkeling de baten van een bepaalde periode met de offers in die zelfde periode moet vergelijken om het economisch resultaat te kunnen beoordeelen, is dit bij een sterke dynamische ontwikkeling anders. In dat geval moet men de offers van de eene periode vergelijken met de opbrengsten van een andere. In hooge mate wordt de economische beoordeeling dan afhankelijk van de meer of minder optimistische schattingen betreffende de toekomstige baten en offers. Hierdoor wordt het beoordeelen van een dynamische ontwikkeling buitengewoon moeilijk. De gevaren worden nog groter, omdat de menschen geneigd zijn de gunstige vooruitzichten te overdrijven. Noch de boekhouding, noch de economische theorie beschikken over de middelen om een dynamische ontwikkeling juist te beoordeelen.

Afgezien van de bepaling van het dynamisch resultaat, heeft een sterke expansie nog met een moeilijkheid te kampen. Op ieder moment moet men nl. in staat blijven door te blijven gaan. Wie bijv. een kansspel speelt met 60 goede en 40 slechte kansen, zal op den duur winnen, tenzij hij in het begin reeds al zijn geld verloren heeft.

De belangrijkste vraag voor Duitschland is dan ook niet of de baten groter zijn dan de offers, maar wel of men voldoende uithoudingsvermogen zal hebben om de toekomstige voordeelen te kunnen incasseeren.

Zal, met andere woorden, het Duitse economische leven voldoende liquide blijven gedurende de snelle ontwikkeling, die men thans doormaakt. In dit kader moet men de „wet betreffende de financiering van de nationaal-politieke taken van het Rijk” zien. De grondgedachten van deze wet zijn dezelfde als van vroegere financieringsmethoden van het Duitse Rijk onder Hitler. Doel is de betaalmiddelen van het Rijk te vergrooten zonder vermeerdering van het nominale bedrag van de circulatie. Zoolang de liquiditeit van de bedrijven groot was, kon dit nog vrij gemakkelijk. Daartoe moesten dan de „Arbeitsbeschaffungswechsel” en de „Lieferschatzanweisungen” zoo lang mogelijk door de ontvangende bedrijven in portefeuille gehouden worden. Ook de „Steuergutscheine” van de nieuwe wet zijn bedoeld als beleggingsobjecten en pas daarna als circulatiemiddelen.

Hierbij zijn twee opmerkingen te maken. Ten eerste zullen deze belastingbons meer in circulatie komen naarmate de liquiditeit van het bedrijfsleven geringer is. In de tweede plaats zal de omloopsnelheid der normale circulatiemiddelen vergrooten nu opnieuw een deel van de bedrijfsmiddelen in dit bijzondere soort schatkistpapier belegd moet worden. Beide omstandigheden houden dus thans een inflatiegevaar in. Dit gevaar zou geringer zijn indien de productie in Duitschland nog sterk uitgebreid zou kunnen worden, maar dit is minder waarschijnlijk, omdat alle beschikbare arbeidskrachten en productiemiddelen in gebruik zijn.

De belastingbons worden uitgegeven in twee soorten, die resp. 7 en 37 maanden na dato voor belastingbetaling kunnen worden aangewend. Voor het doel is eigenlijk een looptijd van 7 maanden veel te kort en daarom zijn aan het langdurig houden van deze soort extra belastingvoordeelen verbonden. Het is echter duidelijk, dat ondernemingen met een geringe liquiditeit van deze voordeelen niet zullen kunnen genieten. De overheidslichamen zullen 40 pCt. van het bedrag van hun aankopen met deze bons betalen. Hieruit volgt al, dat bedrijfstakken, die voor een belangrijk gedeelte voor den staat werken, gedwon-

gen zijn zich van deze bons te ontdoen. Nu kunnen zij zelf weer tot een bedrag van 40 pCt. hun leveranciers met deze bons voldoen. Hieruit volgt tweeërlei. Ten eerste worden deze bons voor een belangrijk gedeelte gedreven naar de grondstoffen produceerende bedrijven. Hier loopen zij evenwel vast, omdat de arbeiders niet met deze bons betaald kunnen worden. In de tweede plaats zullen bedrijven, die in hooge mate voor de overheid werken, een gedeelte van deze bons in eigen portefeuille moeten houden, omdat zij hun leveranciers nog altijd met 60 pCt. in normale circulatiemiddelen zullen moeten voldoen.

Wij kunnen dan ook zeggen, dat deze bons veel gelijken op schatkistpapier, dat de directe en indirecte leveranciers van de overheid wordt opgedwongen. Het is niet aan te nemen, dat deze groepen van bedrijven thans nog over voldoende onbelegde middelen beschikken om deze belastingbons lang in eigen portefeuille te houden. Zij zullen andere beleggers moeten zoeken, die deze bons over zullen nemen.

In zijn toelichting heeft staatssecretaris Reinhardt toegegeven, dat de belastingopbrengst nog niet groot genoeg is voor de doeleinden, die de Staat nastreeft, te meer niet wegens de gestegen rentelast. Dit betekent dus, dat de staat een beroep moet doen op belegbaar kapitaal.

Twee belangrijke voordeelen kent hij toe aan de uitgifte van belastingbons boven leeningen.

In de eerste plaats zijn de 7-maandsbons renteloos en in de tweede plaats zou nu het particuliere bedrijfsleven op de kapitaalmarkt kunnen leenen, omdat de staat zich hier terugtrekt.

Beide voordeelen zijn echter in hooge mate fictief. Zeker, de 7-maands bons zijn renteloos, maar als zij lang in portefeuille gehouden worden (en dat is het doel), geven zij extra belastingvoordeelen. Wel behoeft de staat dan geen rente te betalen, maar hij derft belastinginkomsten. In beide gevallen moet de staat een offer brengen en het is niet in te zien, dat de vorm van het offer hier van groot belang is.

Wat de hoogte van het offer betreft kunnen wij vaststellen, dat de belastingverlaging zoodanig moet zijn, dat het de moeite loont dit papier in portefeuille te houden. Wat de staat minder aan rente heeft te betalen, derft hij aan belastingopbrengst. Mogelijk is dit laatste verlies zelfs groter dan de eventueel te betalen rente. De markt voor belastingbons is nauwer dan voor rentedragend schatkistpapier en daarom is het offer, dat de staat zal moeten brengen waarschijnlijk hooger.

Ook het tweede voordeel bestaat meer in schijn dan in wezen. Wel komt de staat nu niet meer in die mate op de kapitaalmarkt, maar voor zooverre er belastingbons in circulatie zijn, vermeerderd de behoefte aan kapitaal bij de bedrijven. De staat geeft precies evenveel ruimte op de kapitaalmarkt vrij als de kapitaalbehoefte bij de bedrijven toeneemt. Het is niet in te zien, dat door deze manier van doen de particuliere bedrijven hun reeds bestaande kapitaalbehoeften gemakkelijker zullen kunnen dekken. En voor zooverre het niet meer uitgeven van staatsleeningen een versterking van het staatscrediet tengevolge heeft, zal dit wel gaan ten koste van het crediet der particuliere bedrijven.

Men kan er op wijzen, dat vroeger ook soortgelijke financieele experimenten geslaagd zijn. Toch zegt dit nog niets omtrent het lot van deze belastingbons. Het groote verschil tusschen vroeger en nu is, dat thans de productie niet meer noemenswaard kan worden opgevoerd. Juist in tijden van Vollbeschäftigung is het gevaar voor een inflationistische werking van crediten het grootst. In de tweede plaats is Duitschland thans, zelfs naar Duitse inzichten, wel aan het plafond van de belastingheffing gekomen. Wel spreekt ook het nieuwe financieringsplan wel van een beperking der uitgaven, maar het is de vraag wat hiervan terecht zal komen.

W. J. VAN DE WOESTIJNE.

GROOT- EN KLEINBEDRIJF IN DEN DETAILHANDEL IN ZWITSERLAND.

De stand van het vraagstuk in Zwitserland.

Een vergelijking van datgene, dat er rond het in bovenstaand opschrift genoemde vraagstuk in Zwitserland gaande is, met den toestand en de verlangens hier te lande, biedt interessante gezichtspunten.

Het mag bekend worden verondersteld, dat men in Zwitserland een verbod kent van opening van nieuwe en uitbreiding van bestaande warenhuizen en eenheidsprijzenwinkels, alsook van filiaal-ondernemingen in de levensmiddelenbranche en in den schoenhandel, waaronder ook worden verstaan filiaalwinkels van fabrieken in deze branches.¹⁾ Bij wijze van uitzondering kunnen door de kantonale overheid verzoeken om opening of uitbreiding worden ingewilligd. Dit Bondsbesluit van 1933 is als overgangsmaatregel gedacht tot een later te maken definitieve regeling, en werd zoowel in 1935 als in 1937 telkens met 2 jaar verlengd, zoodat het op 31 December van dit jaar afloopt, tenzij vóór afloop van dien termijn een nieuw besluit wordt getroffen.

Voorts hebben het Schweizerische Gewerbeverband, als vertegenwoordiger van de organisaties in de Zwitsersche levensmiddelenbranche enerzijds en de organisaties der verbruiks-coöperaties anderzijds een regeling getroffen voor den duur van de geldigheid van bovengenoemd Bondsbesluit, waarbij de beslissing over de oprichting en uitbreiding van filialen van coöperaties vrijwillig in handen is gesteld van een paritetisch samengestelde commissie uit beide categorieën onder presidium van een neutralen voorzitter, die ook beslist bij eventueele staking der stemmen. Deze regeling is in etappen bereikt. Het oorspronkelijke Bondsbesluit van 1933 had ook de verbruiks-coöperaties in het verbod betrokken. Bij de eerste verlenging is toen bepaald, dat een uitzondering zou worden gemaakt voor dié grootondernemingen in den detailhandel, die een overeenkomst ter vrijwillige regeling van de oprichting van nieuwe en uitbreiding van bestaande filialen met de organisaties van den kleinhandel zouden treffen. En bij de tweede verlenging van het besluit werden de verbruikscoöperaties uitdrukkelijk uitgezonderd, echter eerst nàdat deze met de kleinhandelsorganisaties de reeds vermelde overeenkomst hadden aangegaan.

Naar wij ons tijdens eenige bezoeken ter plaatse hebben kunnen vergewissen, is men in beide kampen over de werking van dit complex maatregelen niet ontevreden en het valt dan ook niet te verwonderen, dat de twee verlengingen van 1935 en 1937 van het oorspronkelijk bondsbesluit van 1933 er zonder slag of stoot gekomen zijn.

De bestaande regeling biedt partijen nog te weinig zekerheid.

Zoo op het eerste gezicht schijnt de toestand in Zwitserland dus, althans voor een gedeelte, te pleiten ten gunste van de methode door overleg. Bestudeert men de situatie evenwel nader, dan ligt de zaak wel wat anders. In de eerste plaats is de vrijwillige regeling met de coöperaties — zooals uit het bovenstaande blijkt — dus alleen mogelijk geworden als uitvloeisel van het bestaande wettelijke verbod met betrekking tot de warenhuizen enz. En hoezeer men nu ook het overleg met de coöperaties waardeert, toch is de wensch zéér levendig, om bij de definitieve oplossing, die straks moet komen, ook aan dit overleg weer een wettelijke basis te geven. Want er bestaat nu natuurlijk het gevaar, dat bij de verlenging of de definitieve regeling, welke aan het eind van dit jaar moet komen, de verbruikscoöperaties erop zullen aandringen ook verder van het wettelijke verbod uitgezonderd te blijven, doch zonder een paritetische overeenkomst met den kleinhandel. Reeds zijn in bepaalde

¹⁾ Zie ook: „Een belasting op warenhuizen”, E.-S.B. d.d. 15 Juni 1938, blz. 458.

kantons dergelijke stemmen vernomen en daardoor zou de met de verbruikscoöperaties gemaakte regeling min of meer in de lucht komen te hangen. Begrijpelijkwijze wil de Zwitsersche kleinhandel trachten dit te voorkomen en dat kan alleen, indien ook dit overleg straks weer bij de wet dwingend wordt voorgeschreven.

De paritetische regeling heeft tot dusver bevreemdend gewerkt, omdat deze oplossing een zekere beweeglijkheid heeft en zich daardoor gemakkelijk aan locale omstandigheden kan aanpassen. Dergelijke overeenkomsten hebben echter alleen dan duurzame waarde, wanneer zij in een wettelijk voorschrift verankerd zijn, anders is het gevaar groot, dat zij op een voor den middenstand ongunstig oogenblik komen te vervallen. Men is er zich sterk van bewust, dat het groote struikelblok bij elke zuiver vrijwillige regeling immers altijd weer gelegen is in de vernietigende invloeden der z.g. Aussenseiter, die elke vrijwillige regeling torpedeeren kunnen.

Men is het er dan ook over eens, dat men voor de uiteindelijke oplossing van deze vraagstukken de medewerking van de Bondsregering niet zal kunnen ontberen. Alleen verschillen de meeningen over de wijze, waarop die medewerking het best zal kunnen worden gegeven. Maar over het principe, dat op een of andere wijze de landsoverheid een wettelijke basis zal moeten scheppen, waardoor men niet alleen afhankelijk zal zijn van den goeden wil van de oogenblikkelijke leiders van de grootondernemingen bestaat in Zwitserland géén verschil van opinie. Dat is de eerste les, welke de Zwitsersche regelingen op dit stuk ons leeren.

De regeling in Zwitserland is het complement van die in Nederland; beide zijn onbevredigend.

Het tweede belangrijke punt is het volgende. De bestaande regeling in Zwitserland is juist het complement van de onze, en omgekeerd. Het complex middenstandsvraagstukken is in beide landen hetzelfde, in beide landen vecht de middenstand op de bekende twee fronten.

Nu heeft men hier te lande den middenstand een wapen gegeven in dien strijd naar binnen — de Vestigingswet Kleinbedrijf —, en in Zwitserland is men juist op het andere front gaan helpen door het hierboven aangehaalde Bondsbesluit tegen de warenhuizen enz. En nu bewijst niets zoozeer de ontoereikendheid van wettelijke maatregelen op slechts één der beide fronten als de bestaande ontevredenheid in den middenstand in beide landen!

Bij ons te lande wenscht men datgene, wat Zwitserland reeds heeft en omgekeerd. Want in Zwitserland is het besef zéér levendig, dat de middenstand met een verbod van uitbreiding der warenhuizen enz. alléén er niet is, doch dat als noodzakelijk complement daarvan een of andere regeling noodig is ter inperking van de ongebreidelde vestiging van nieuwe middenstandszaken — juist datgene, wat bij ons te lande reeds is verwezenlijkt.

Overduidelijk demonstreeren de verlangens, die in den Zwitserschen en in den Nederlandschen middenstand leven, dat *ingrijpen van de landsoverheid op één der beide fronten*, waarop de middenstand strijdt, *niet voldoende is*, doch dat *een bevredigende regeling alleen te verkrijgen is, wanneer de overheid op beide fronten steun verleent*.

De vergelijking van den toestand in beide landen is juist daarom zoo interessant, omdat zij leert, dat in beide landen slechts half werk gedaan is: in het eene land door het probleem slechts van de eene zijde en in het andere land door het vraagstuk slechts van de tegenovergestelde zijde aan te pakken! De sneer van sommige voorstanders van onbepaalde vrijheid op dit gebied, dat de in het buitenland tegen het grootwinkelbedrijf genomen maatregelen geen vruchtbaar resultaat voor den handeldrijvende middenstand hebben afgeworpen, is misplaatst: zij konden dat ook

niet, omdat — wanneer wij van de op dit stuk niet vergelijkbare toestanden in Duitschland afzien — nergens het geheele probleem in zijn vollen omvang is aangepakt!

Half werk is geen werk.

Wanneer de overheid meent, dat zij tegen een te wild uitgroeiend distributie-apparaat moet optreden, moet zij ook héél dit apparaat in haar bemoeiingen begrijpen. Dat is trouwens ook de tweede les, die de vergelijking van de Zwitsersche toestanden op het terrein der distributie met die hier te lande, ons te leeren heeft. De overheid in ons land heeft reeds een eerste schrede gezet op den weg ter saneering van den middenstand door in te grijpen en steun te verleenen op één der beide gevechtsfronten. Moge de tijd niet ver meer zijn, waarop zij het tot nu toe gedane werk zal volmaken door ook haar onmisbaren steun te geven op het tweede front.

Dr. E. J. TOBI.

OVERZICHT VAN DE INDISCHE MIDDELEN OVER 1938.

Algemeen.

In de maand December brachten de Landsmiddelen in totaal 39.5 miljoen op tegen 50.7 miljoen in dezelfde maand van het vorige jaar.

De voorloopige totale middelenopbrengst over het jaar 1938 bedroeg 508.1 miljoen; in het jaar 1937 werd 515.4 miljoen of 7.3 miljoen meer ontvangen.

De opbrengst der verschillende hoofdgroepen van middelen in vergelijking met de ramingen, bedroeg in miljoenen Guldens onderscheidenlijk:

Groep	1/12 ram.			Jaar ram.			Gedurende het jaar				
	1938	'33	'37	1938	1938	1937	1936	1935	1931	1929	
Belast...	22.9	22.6	22.6	275.1	291.7	290.8	221.9	208.-	253.6	344.2	
Monopol.	2.9	3.4	3.4	34.3	37.6	36.4	34.1	36.6	60.8	82.3	
Product.	5.3	3.2	10.1	63.5	52.1	70.1	42.6	37.9	45.5	91.6	
Bedrijven	5.6	6.9	6.9	67.1	74.6	74.5	65.4	65.8	105.7	136.8	
Div. mid.	3.1	3.4	7.7	37.9	52.1	43.6	37.1	31.3	49.9	52.2	
Totaal ..	39.8	39.5	50.7	477.9	508.1	515.4	401.1	379.6	515.5	707.1	

1) Exclusief goud en zilver.

Belastingen.

A. Voornaamste niet-kohierbelastingen.

Opbrengst in miljoenen guldens

	Dec.			Gedurende het jaar				
	1938	1937	1938	1937	1936	1935	1931	1929
Invoerrechten ¹⁾	6.5	4.8	50.4	55.8	44.1	47.8	57.8	95.4
Uitvoerrechten ²⁾	1.-	2.8	24.-	37.6	7.6	2.3	4.1	13.1
Acc. op petrol. ³⁾	1.3	0.9	11.3	10.7	10.5	10.6	11.2	12.9
Acc. op benzine ⁴⁾	2.3	2.4	24.7	24.8	21.-	19.4	18.-	18.1
Acc. op lucifers ⁵⁾	0.2	0.1	2.2	2.1	2.7	2.-	7.7	10.7
Acc. op tabak ⁶⁾	1.6	1.4	17.9	16.8	11.7	9.1	0.1	0.1
Accijns o. suiker ⁷⁾	0.5	0.6	6.4	6.6	5.8	6.-	—	—
Zegelrecht ⁸⁾	-0.3	0.3	7.4	9.4	6.7	6.5	9.2	14.2
Loonbelasting ⁹⁾	1.4	1.5	19.3	21.6	19.7	17.1	—	—
Totaal	14.5	14.8	163.6	185.4	129.8	120.8	108.1	164.5

1) 10 ope. vanaf 1-1-31, 20 ope. vanaf 1-1-32, 50 ope. vanaf 15-6-32, nieuwe tariefwet vanaf 10-1-34 met 50 ope. Verhoging invoerr. sigaretten en papier ing. 1-2-36. M.i. v. 28-10-36 zijn verschillende tarieven en opcenten verlaagd.

2) M.i.v. 25-11-36 is een extra uitvoerr. van 2 pCt. in werking getreden. Vervallen m.i.v. 25-2-38. Uitvoerr. op ondern. rubber vanaf 1-1-36. Na 1936 valt ook de bevolk. rubber onder het uitvoerr. op ondernemingsrubber.

3) 3½ c. per L. vanaf 1-6-21.

4) 7½ c. per L. vanaf 1-6-21, 20 ope. vanaf 1-1-32, 33½ ope. vanaf 16-3-32, 13 c. per L. vanaf 1-1-35.

5) M.i.v. 16-6-36 banderollesysteem.

6) Vanaf 16-12-32 20 pCt. v.d. kleinhandelsprijs. Verhoging accijns op gekorven tabak en sigaretten ing. 1-2-36 tot 30 pCt.

7) Vanaf 1-1-34 f 2 per 100 kg.

8) Handelszegels verhoogd met 50 pCt. per 1-2-31. Immigratiezegel idem per 1-7-31.

9) 4 pCt. van het loon vanaf 1-1-35 en 3 pCt. vanaf 1-1-38 en weer 4 pCt. vanaf 1-1-39.

Een beeld van den in- en uitvoer gedurende het jaar 1938 in vergelijking met de voorgaande jaren geeft onderstaand overzicht:

	Invoer			
	Gewicht in 1000 tonnen	+ of - in % t.o.v. voorg. jaren	Waarde in miljard gulden	+ of - in % t.o.v. voorg. jaren
1929	3.4	—	1.1	—
1930	2.8	- 16 %	0.8	- 21 %
1931	2.2	- 22 %	0.5	- 34 %
1932	1.7	- 21 %	0.4	- 28 %
1933	1.7	- 4 %	0.3	- 19 %
1934	1.6	- 5 %	0.3	- 8 %
1935	1.6	+ 3 %	0.3	- 7 %
1936	1.6	- 2 %	0.3	+ 3 %
1937	2.0	+ 24 %	0.5	+ 76 %
1938	2.0	—	0.5	- 3 %

	Uitvoer			
	Gewicht in 1000 tonnen	+ of - in % t.o.v. voorg. jaren	Waarde in miljard gulden	+ of - in % t.o.v. voorg. jaren
1929	10.1	—	1.4	—
1930	10.0	- 2 %	1.2	- 17 %
1931	8.1	- 19 %	0.8	- 33 %
1932	8.6	+ 6 %	0.6	- 29 %
1933	8.5	- 1 %	0.5	- 15 %
1934	9.0	+ 6 %	0.5	+ 7 %
1935	9.4	+ 4 %	0.5	- 12 %
1936	9.8	+ 4 %	0.6	+ 19 %
1937	11.4	+ 17 %	1.0	+ 72 %
1938	11.0	- 4 %	0.7	- 30 %

Slachtbelastingen.

	Jaar-ram. (in duizendtallen guldens) Gedurende het jaar						
	1938	1938	1937	1936	1935	1931	1929
Rundslachtbel...	3.250	3.253	3.585	3.751	3.836	4.912	5.728
Varkenslachtbel.	750	689	688	962	1.012	1.353	1.374
Totaal ..	4.000	3.942	4.273	4.713	4.848	6.265	7.102

In 1933/1934 werden verschillende verlagingen doorgevoerd (Stbl. 1933 No. 378 en 352, Stbl. 1934 No. 700). Met ingang van 1 Januari 1937 is de wetgeving op het punt van de slachtbelastingen geunificeerd, waardoor het aantal tarieven is teruggebracht van 30 tot 16 en de belasting gemiddeld nogmaals met 20 à 25 pCt. is verlaagd.

De betalingen op de loonbelasting bedroegen:

	In duizendtallen guldens gedurende het jaar			
	1938	1937	1936	1935
Contante stortingen	9.033	10.120	8.443	7.062
Inhoudingen op salarissen van landsdienaren	5.750	6.232	6.636	5.724
Verkoop loonzegels	4.519	5.313	4.681	4.300
Betaling op aanslag	97	91	81	30
	19.399	21.756	19.841	17.116
Teruggaven ..	88	133	117	58
Totaal	19.311	21.623	19.724	17.058

B. Voornaamste kohierbelastingen in miljoenen Guldens.

	1/12 ram.			Jaar ram.			Gedurende het jaar				
	1938	1938	1937	1936	1938	1937	1936	1935	1931	1929	
Person.belast.	0.3	0.5	0.4	0.4	3.5	3.8	3.6	3.4	3.-	5.6	
Inkomst.bel.	2.1	3.3	2.7	3.-	25.8	34.-	31.-	27.9	29.3	48.5	
Vennootsch.b.	2.8	1.-	1.4	0.2	33.-	47.5	25.5	12.8	9.5	24.7	
Verponding	0.5	0.9	0.8	0.8	6.4	4.2	5.2	6.5	7.5	14.4	
Landel. ink.	2.-	1.-	1.7	1.7	24.2	24.2	25.2	25.3	24.3	34.5	
Verm.belast.	0.1	0.1	0.1	0.1	1.3	1.2	1.2	1.-	1.-	--	
Totaal	7.8	6.8	6.5	6.2	94.-	114.9	91.7	76.9	74.6	127.7	

Bij de ontvangsten gedurende het jaar 1938 valt in vergelijking met 1937 een stijging waar te nemen bij de personeele belasting, de inkomstenbelasting en de vennootschapsbelasting.

Een vergelijkend overzicht betreffende de inkomstenbelasting, de vennootschapsbelasting en de verponding volgt hieronder:

Kohier	Netto ontvangsten. (In duizendtallen Guldens.)	
	Gedurende 1938	Gedurende 1937
Inkomstenbelasting		
Boeten.....	155	161
1938	26.968	—
1937	4.522	24.731
1936	1.015	3.806
1935	561	933
1934	365	607
1933	347	407
1932 en v. j.	35	317
Totaal ..	33.968	30.962
Vennootschapsbelasting		
Boeten.....	46	32
1938	44.192	—
1937	1.589	22.458
1936	915	981
1935	419	476
1934	97	89
1933	150	359
1932 en v. j.	106	1.094
Totaal ..	47.514	25.489
Verponding		
Boeten.....	56	89
1938	2.766	—
1937	1.399	3.696
1936	— 47	1.752
1935	34	— 165
1934	—	— 127
1933	10	— 75
1932 en v. j.	27	78
Totaal ..	4.245	5.248

De ontvangsten van de *Landelijke inkomsten*, nader gesplitst, geven het volgende beeld:

	(In duizendtallen Guldens.)				
	Jaar-ram. 1938	Gedurende het jaar			
Landr. Java	21.500	21.230	22.027	22.345	21.555
en Madoera	2.510	2.986	3.179	2.933	2.777
Alle overige	24.010	24.216	25.206	25.278	24.332
Totaal	24.010	24.216	25.206	25.278	24.332
					34.528
					36.809

Vergelijking van de betalingen van de *Landrente Java en Madoera* gedurende het jaar 1938 en 1937.

Belastingjaren	1938	1937
1938.....	20.649	—
1937.....	331	20.701
1936.....	103	1.162
1935.....	107	116
1934.....	15	31
1933.....	8	— 17
1932 en v. j.	—	—
(incl. boeten)	17	34
Totaal.....	21.230	22.027

De achterstand van de verschillende kohierbelastingen na verloop van 12 maanden van het belastingjaar vertoont op ultimo 1938 t.o.v. dien op ultimo 1937 geen belangrijke afwijkingen, zooals kan blijken uit onderstaand overzicht:

	Achterstandspercentage op het einde van het jaar.				
	1938	1937	1936	1935	1934
Personeele belasting..	13	14	16	16	15
Inkomstenbelasting..	19	19	21	23	24
Vennootschapsbelast.	2	1	3	2	7
Verponding	38	37	41	42	43
Landente op Java en Madoera	2	2	7	13	17
Vermogensbelasting..	15	15	14	19	21

Totaal zuivere aanslag. Belastingjaar 1938 t.o.v. 1937. Eerste 12 maanden van aanslag.

Belastingsoort	Aanslag in mill. glds.	
	1938	1937
Personeele belasting ¹⁾	3.6	3.4
Inkomstenbelasting ²⁾	32.6	29.6
Vennootschapsbelasting ³⁾	47.6	22.6
Verponding ⁴⁾	4.1	5.4
Landrente op Java en Madoera ⁵⁾	20.4	21.2

¹⁾ Zelfde tarieven, vergelijkbare cijfers.

²⁾ M.i.v. 1 Jan. 1938 zijn de landsopcoenten teruggebracht van 50 op 30.

³⁾ Zelfde tarieven, vergelijkbare cijfers.

⁴⁾ Zelfde tarieven, doch 1938 is het eerste jaar van een nieuw tijdvak.

⁵⁾ Zelfde tarieven, vergelijkbare cijfers.

Monopolies.

De *monopolies* brachten in het jaar 1938 1.2 miljoen meer op dan in 1937. De *opium-* en *pandhuisontvangsten* stegen resp. met 0.7 en 1.5 miljoen, waartegenover bij de *zoutontvangsten* een daling stond van 1 miljoen.

	(In miljoenen Guldens.)										
	1/12 ram. '38	Dec. '38	'37	Jaar-ram. '36	'38	'38	'37	'36	'35	'31	'29
Opium	0.8	1.2	1.-	0.8	9.5	12.1	11.4	8.8	9.5	25.3	41.-
Zout..	1.2	1.4	1.3	1.-	14.5	14.2	15.2	15.8	16.5	14.8	17.4
Pandh.	0.9	0.8	1.1	0.6	10.3	11.3	9.8	9.5	10.6	20.7	23.0
Totaal	2.9	3.4	3.4	2.4	34.3	37.6	36.4	34.1	36.6	60.8	82.3

Van het *opiumdebet* gedurende het jaar 1938, in vergelijking met de voorgaande jaren, kan het volgende overzicht worden gegeven:

	(In kilogrammen.)					
	1938	1937	1936	1935	1931	1929
Java en Madoera	9.170	7.561	5.660	4.501	16.136	23.749
Buitengewesten	13.015	12.992	9.918	10.011	19.651	34.895
Ned.-Indië	22.185	20.553	15.578	14.512	35.787	58.644

Het debiet steeg in vergelijking met het jaar 1937 met ruim 7.9 pCt.; op Java en Madoera bedroeg de stijging 21.3 pCt.; in de Buitengewesten 0.2 pCt.

Een vergelijking van de hoeveelheid en de opbrengst van verkocht zout gedurende de jaren 1938 en 1937 volgt hieronder:

Verkoop	Prijs per ton verpakt zout in gulden		In duizendtallen tonnen gulden			
	1938	1937	1938	1937	1938	1937
<i>Verpakt zout:</i>						
Aan Provincies	60.—	76.80	99.6	97.1	5.972	7.459
In Vorstenl. ..	128.—	128.—	12.4	11.7	1.581	1.496
In Buitengew.	160.—	160.—	35.3	34.5	5.048	4.927
	121.60	121.60				
Los zout:			94.3	53.6	1.567	1.274
Andere ontv. ...			—	—	62	66
Totaal			241.6	196.9	14.230	15.222

De lagere opbrengst in verslagperiode is veroorzaakt door de bij Stbl. 1938 No. 170 voor de jaren 1938 t/m 1940 aan de provinciën toegekende verlaging van den prijs van verpakt zout van f 76.80 tot f 60 per ton.

De totale hoeveelheid van den verkoop van *verpakt zout* steeg ten opzichte van het jaar 1937 met bijna 3 pCt. Op Java en Madoera bedroeg de stijging 3 pCt.; in de Buitengewesten ruim 2 pCt.

Producten.

De producten brachten in het jaar 1938 18 miljoen minder op dan in 1937. Tegenover de lagere opbrengst bij de *Gouvernements landbouwbedrijven* en het *Bangkatin* resp. ad 0.5 en 21.2 miljoen stonden hogere ontvangsten bij het *Boschwezen* en de *Steenkolen* resp. ad 1 en 2.7 miljoen.

	(In miljoenen Guldens.)									
	1/12 ram. 1938	Dec. 1938	'37	Jaar-ram. 1938	'38	'37	'36	'35	'31	'29
Gouvernem.-landbouwbedrijven..	0.8	0.6	0.7	9.5	7.2	7.7	4.1	3.3	2.9	7.2
Boschwezen	0.6	0.8	1.-	7.3	10.2	9.2	5.9	5.9	12.9	22.7
Bankatin..	3.3	0.9	7.5	40.—	24.4	45.6	27.—	23.5	19.6	47.4
Steenkolen	0.6	0.9	0.9	6.7	10.3	7.6	5.6	5.2	10.1	14.3
Totaal....	5.3	3.2	10.1	63.5	52.1	70.1	42.6	37.9	45.5	91.6

Bedrijven.

Bij de *bedrijven* werd in het jaar 1938 0.1 miljoen meer ontvangen dan in 1937. Buiten de lagere ontvangsten bij de *havenbedrijven I.B.W.* ad 0.4 miljoen en de hogere opbrengst bij de *S.S.* ad 0.5 miljoen vertoonden de ontvangsten bij de overige bedrijven slechts verschillen van geringe betekenis t.o.v. de overeenkomstige ontvangsten in 1937.

(In miljoenen Guldens.)

Omschrijving	1/12 ram.		Jaar-ram.		Gedurende het jaar					
	1938	1938	1937	1938	1938	1937	1936	1935	1931	1929
Havenbed. niet										
I.B.W.	0.1	0.1	0.1	1.2	1.3	1.4	1.2	1.2	1.5	1.7
Id. I.B.W.	0.8	0.8	0.7	9.-	9.8	10.2	9.4	9.6	11.3	13.-
Baggerdienst	0.1	0.2	0.4	1.5	1.9	1.9	1.9	2.-	3.2	4.7
Waterkr. en Electriciteit	0.2	0.2	0.2	2.7	3.1	3.-	3.-	2.9	2.7	1.6
Landsdrukkerij	0.1	0.2	0.2	1.-	1.-	0.9	0.8	0.8	1.-	1.2
P.T.T.*)	1.7	2.4	2.4	20.8	22.3	22.4	20.6	20.7	29.-	31.8
S.S.	2.6	3.-	2.9	30.9	35.2	34.7	28.5	28.6	57.-	82.8
Totaal	5.6	6.9	6.9	67.1	74.6	74.5	65.4	65.8	105.7	136.8

*) Excl. vergoeding voor vrijdom van briefpost.

(In miljoenen Guldens.)

S.S.	Opbrengst gedurende het jaar					
	1938	1937	1936	1935	1931	1929
S.S. op Java	28.2	28.1	23.3	23.3	49.-	70.5
„ „ Sumatra's Westk.	2.2	1.8	1.5	1.4	2.7	4.2
„ „ Zuid-Sumatra	3.1	3.-	2.2	2.4	3.1	5.2
„ „ Atjeh	1.1	1.2	0.9	0.9	1.7	2.4
Andere ontvangsten	0.6	0.6	0.6	0.6	0.5	0.5
Totaal	35.2	34.7	28.5	28.6	57.-	82.8

(In miljoenen Guldens.)

P.T.T.	Opbrengst gedurende het jaar					
	1938	1937	1936	1935	1931	1929
Posterijen	10.1	9.9	9.-	8.2	10.5	11.2
Telegrafie	4.3	4.7	4.4	4.4	6.4	8.1
Telefonie	7.6	7.4	6.9	7.-	11.3	11.8
Andere ontvangsten	0.3	0.4	0.3	1.1	0.8	0.7
Totaal	22.3	22.4	20.6	20.7	29.-	31.8

Diverse middelen.

De opbrengst van deze groep bedroeg in het jaar 1938 8.5 miljoen meer dan in 1937, voornamelijk door hogere ontvangsten op het aandeel in de winst van de N.V. N.I.A.M., het aandeel in de winst van particuliere spoorwegondernemingen, de mijnconcessies en loodsgelden tot een gezamenlijk bedrag van 13 miljoen, waartegenover lagere ontvangsten zijn te constateeren, o.m. bij de bijzondere inkomsten uit de aardolie-industrie, de ontvangsten in verband met gronduitgifte en diversen tot een gezamenlijk bedrag ad 4.3 miljoen.

Van de in 1937 ontvangen bijzondere inkomsten uit de aardolie-industrie werd in 1938 ten laste van de uitgaven van de begroting van het Departement van Verkeer en Waterstaat een bedrag van f 1.7 miljoen gerestitueerd, waarmede in dit overzicht betreffende 's Lands middelen geen rekening werd gehouden.

Tenslotte volgt hier een opstelling van het algemeen verloop der landsmiddelen in het loopende jaar in vergelijking met voorafgaande jaren:

	Opbrengst in miljoenen Guldens									
	per maand		t/m de maand							
Mnd.	1938	1937	1936	1938	1937	1936	1935	1931	1929	
Jan.	36.-	32.1	31.8	36.-	32.1	31.8	32.2	45.5	51.9	
Febr.	31.2	33.-	26.-	67.2	65.1	57.8	58.5	81.4	100.8	
Maart	44.-	38.9	29.9	111.2	104.-	87.7	86.3	118.3	151.2	
April	40.1	44.1	29.1	151.3	148.1	116.8	113.8	156.9	202.4	
Mei	61.4	47.6	36.5	212.7	195.7	153.3	147.3	195.9	256.2	
Juni	41.1	45.9	32.8	253.8	241.6	186.1	179.5	241.-	317.4	
Juli	48.2	47.8	36.8	302.-	289.4	222.9	215.9	289.7	384.4	
Aug.	39.5	41.9	32.8	341.5	331.3	255.7	246.5	335.9	446.5	
Sept.	40.9	45.5	34.2	382.4	376.8	289.9	278.3	382.1	508.9	
Oct.	40.8	41.2	36.7	423.2	418.-	326.6	310.1	423.7	580.4	
Nov.	45.5	46.7	33.3	468.7	464.7	359.9	341.7	468.-	636.6	
Dec.	39.4	50.7	41.2	508.1	515.4	401.1	379.6	516.1	708.7	

Voor zoover bovenstaand afgedrukte cijfers ertoe mochten prikkelen om voor het jaar 1939 een raming op te stellen of de begrotingsraming voor dat jaar te beoordeelen, zij de aandacht gevestigd op het navolgende:

Met ingang van 1 Januari 1939 is de Indische Bedrijvenwet op het Marine-Etablissement van toepassing verklaard.

Voorts zal voor 1939 rekening zijn te houden met de volgende tariefswijzigingen:

a. de landsopcenten op de inkomstenbelasting zijn voor het belastingjaar 1939 weder gebracht van 30 op 50;

b. het tarief van de loonbelasting is van 3 pCt. verhoogd tot 4 pCt.;

c. van de invoerrechten zijn de opcenten op de waarderechten — behoudens bepaalde uitzonderingen — van 25 tot 50 verhoogd;

d. de einde 1938 aflopende tijdelijke verlaging van het basisrecht van sommige goederen, waartoe werd besloten bij ordonnantie van 26 October 1936 (Stbl. 1936 No. 572) wordt — met enkele uitzonderingen — niet voortgezet;

e. tenslotte is het algemeene uitvoerrecht op rubber voor 1939 van 5.8 cent tot 3.8 cent per kg verlaagd.

DE GEZINSUITGAVEN EN „INDIRECTE BELASTINGEN”.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft een publicatie het licht doen zien, waarin getracht is, naar aanleiding van het voor 1935/36 ingestelde budget-onderzoek, het aandeel van eenige indirecte belastingen en heffingen door de Overheid in de gezinsuitgaven vast te stellen. Op wel zeer in het oog loopende wijze worden hierin aan de hand van de gevonden uitkomsten de landbouwcrisisheffingen als offers op het dagelijksch budget van den consument uitgemeten.

Als „belasting” beschouwt de brochure, behalve de invoerrechten op verbruiksgoederen en behalve de omzetbelasting, de heffingen op grond van de Landbouwcrisiswet, doch niet hetgeen de verbruiker betalen moet als gevolg van prijsverhoogingen, welke de binnenlandsche fabrikant van een aan invoerrechten onderhevig artikel op dit product legt, een werkwijze, welke, naar het mij wil voorkomen, nogal aanvechtbaar is. Naarmate immers het invoerrecht hooger is, de invoer geringer wordt gemaakt, de prijzen meer kunnen worden verhoogd en de druk op het budget van den consument dientengevolge grooter zal zijn, zal door de gebruikte methode van berekening die druk echter in geringer mate tot uiting worden gebracht.

In het geheel niet rept de brochure van den druk, welke overheidsingrijpen — door middel van contingentieering van den invoer, regelingen van prijzen en productie e.d., welke de Overheid toelaat en tegenwoordig meer en meer in de hand werkt — op de gezinsuitgaven legt. Het wordt inderdaad wel zeer moeilijk, zoo niet onmogelijk, om de gevolgen van deze door of met goedvinden van de Overheid den consumenten opgelegde lasten precies in cijfers af te meten. En men zou hiervan hetzelfde kunnen zeggen, als hetgeen de brochure uitdrukkelijk, doch alleen t.a.v. bepaalde landbouwcrisismaatregelen, opmerkt, nl. dat dit soort belastingen alleen te berekenen ware door een vergelijking van de huidige prijzen der artikelen met de prijzen, die deze producten den verbruiker zouden hebben gekost, indien de Regeering zich van deze maatregelen had onthouden. Doch wanneer er aldus een belangrijk stuk indirecte belasting buiten het onderzoek komt te staan, had men dit beter geheel achterwege kunnen laten; thans werkt het, door eenzijdig het licht te doen vallen op de landbouwcrisisheffingen, misleidend. De opmerking, dat het bij dit onderzoek alleen om den minimum druk te doen is, lijkt mij een weinig overtuigend argument.

Ernstiger bedenking nog bestaat er tegen de wijze, waarop de belastingdruk der landbouwcrisisheffingen hier berekend wordt. Voor de vaststelling daarvan gaat de brochure ervan uit, dat deze druk bepaald wordt door het volle bedrag der heffingen en neemt m.a.w. stilstaand aan, dat, indien er eens geen

landbouwcrismaatregelen bestonden, de prijzen der betreffende voedingsmiddelen even veel lager zouden zijn als de tegenwoordige heffingen op die artikelen bedragen. Deze veronderstelling gaat echter niet op, in elk geval niet bij de zuivelproducten en de daarmee concurrerende artikelen (welke volgens de uitkomsten van dit onderzoek het leeuwendeel in de belastingen op het huishoudbudget hebben). Bij afschaffing der landbouwcrismaatregelen zou er nl. op de botermarkt tusschen export en binnenlandschen afzet een nieuw evenwicht ontstaan op een prijspeil, dat in ieder geval hooger zou liggen dan dat, hetwelk thans door onzen internationalen boterprijs (en waarop de heffingen gebaseerd zijn) wordt aangegeven, en daarnaar zullen zich de prijzen der concurrerende producten voegen. Wat de kaas betreft, welke zich op haar beurt eveneens aan de nieuwe situatie op de botermarkt zou hebben aan te passen, zou deze vermoedelijk op een iets lager prijsniveau komen dan zij thans staat, doch daarvoor zijn de „heffingen”, welke er tegenwoordig op dit product „drukken”, dan ook volkomen administratieve grootheden. Men moet zich nl. van de heffingen op de kaas geen verkeerde voorstelling vormen, daar deze voor den export gelijk zijn aan die voor den binnenlandschen afzet, zoodat zij dus geen prijsverhoogende werking op de binnenlandsche markt kunnen uitoefenen.

Waar met overwegingen als deze bij de berekening der landbouwcrisisheffingen in dit onderzoek geen rekening is gehouden, worden de uitkomsten daarvan wel van zeer problematische beteekenis en kan deze publicatie er, dunkt mij, alleen toe bijdragen om de verwarring en het misverstand, die er t.a.v. de landbouwcrismaatregelen als onderdeel in het bestel van de gedirigeerde economie hier te lande nog veelal bestaan, weer te doen toenemen.

N a s c h r i f t. De hierboven besproken publicatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek moet gezien worden als een aanvulling op de uitgave: „Huishoudrekeningen van 598 gezinnen uit verschillende deelen van Nederland over de perioden Juni 1935—Juli 1936 en September 1935—September 1936”.

In laatstgenoemde publicatie wordt in de gezinsuitgaven wel een post „belastingen” gespecificeerd, doch dit zijn alleen de directe belastingen. Aangezien de consument nog in de overheidsontvangsten bijdraagt, doordat allerlei indirecte belastingen te zijnen laste komen, heeft het Centraal Bureau gemeend op den kwantitatieven omvang daarvan eenig licht te moeten werpen.

Als uitgangspunt is daarbij genomen de vraag: welke bedragen, die in de gezinsuitgaven begrepen zijn, vloeien aan de overheid toe. Op grond van dit

MAANDCIJFERS.

Indexcijfers van Nederlandsche aandelen. ¹⁾

Indexcijfers van 12 aandeelengroepen der Amsterdamsche effectenbeurs. Basis 2 Januari 1929 = 100.

De Bank voor Handel en Scheepvaart te Rotterdam zendt ons onderstaand overzicht:

	Banken	Kunstzide	Industrie	Electriciteit	Handels-ondern.	Mijnbouw	Olie	Rubber	Scheepvaart	Suiker	Tabak	Thee	Totale beurswaarde
Gem. '29	101.9	73.1	119.-	114.4	95.6	88.6	99.1	100.2	95.-	99.9	87.3	92.7	103.2
" '30	94.2	34.1	90.1	100.4	71.6	63.9	93.1	52.1	71.-	76.2	65.5	74.5	84.3
" '31	73.6	22.7	60.7	83.-	52.2	45.9	52.3	48.2	47.1	46.3	45.5	46.3	55.1
" '32	48.3	13.6	45.6	70.7	38.4	33.4	34.1	17.6	29.3	27.-	25.8	30.8	37.-
" '33	51.5	10.7	48.7	80.7	41.-	40.-	41.-	26.7	28.2	27.4	25.4	39.5	40.5
" '34	47.1	16.7	48.1	77.-	37.7	47.3	39.-	40.6	22.2	23.2	26.2	50.2	39.4
" '35	50.-	14.1	52.1	69.9	39.7	49.4	43.8	43.2	23.7	24.4	29.3	47.1	42.-
" '36	56.8	13.9	57.6	78.2	50.2	58.2	73.1	58.7	34.8	37.1	44.8	51.5	55.2
" '37	73.3	26.2	77.8	108.5	78.-	77.-	99.-	101.1	73.6	60.4	59.-	76.4	77.7
" '38	67.-	17.7	75.3	123.7	70.7	72.-	82.7	71.5	65.4	53.9	51.8	67.4	69.-
Jan. '37	72.2	20.5	77.5	95.-	71.4	77.2	102.2	103.9	61.5	60.9	60.2	70.5	77.2
Febr. "	77.1	26.4	79.5	105.4	78.5	80.3	107.6	110.8	64.3	62.2	64.9	80.5	81.3
Mrt. "	76.5	31.-	79.8	103.5	81.4	87.4	106.1	129.3	73.-	65.9	65.5	86.3	82.7
April "	75.-	30.1	77.8	101.4	78.4	81.7	102.4	117.5	77.6	62.4	61.8	83.8	80.-
Mei "	72.6	28.4	76.9	101.6	77.6	76.8	102.1	110.1	74.4	61.3	60.-	76.8	78.6
Juni "	72.8	27.6	77.-	106.3	79.8	78.-	103.8	104.8	73.5	63.5	59.2	74.4	79.1
Juli "	74.4	28.9	78.8	115.1	83.3	80.5	102.3	106.3	78.8	64.5	60.9	78.4	80.2
Aug. "	77.4	30.9	82.9	120.7	87.4	82.9	105.-	110.5	87.9	67.7	63.5	82.4	83.8
Sept. "	74.5	28.3	80.4	118.4	82.4	78.4	98.-	99.3	82.4	61.3	57.9	79.6	79.2
Oct. "	69.-	22.5	74.5	109.6	72.7	66.7	88.5	76.4	71.7	52.7	51.-	69.8	71.1
Nov. "	68.9	20.2	74.3	109.1	71.3	66.1	83.5	70.7	67.9	49.8	51.-	67.1	69.-
Dec. "	69.1	19.6	74.-	114.5	71.1	66.9	87.3	73.2	67.6	51.9	52.2	66.6	70.3
Jan. '38	71.1	19.2	77.1	118.7	72.5	70.1	90.8	76.-	70.7	54.5	55.1	69.8	73.-
Feb. "	71.-	18.1	78.6	119.1	71.8	71.9	88.-	72.1	68.1	52.-	56.1	68.2	72.2
Mrt. "	69.8	13.-	76.7	118.7	69.7	72.5	82.8	68.2	65.6	50.5	54.6	66.8	69.7
April "	68.1	16.5	75.4	120.6	68.2	68.9	80.7	63.9	63.6	48.8	51.7	64.4	67.7
Mei "	67.4	16.4	75.8	122.2	69.3	69.5	79.3	64.3	64.1	49.1	50.9	63.7	67.4
Juni "	64.-	16.2	75.1	124.2	68.9	71.8	79.9	64.1	62.5	51.7	49.6	64.1	66.8
Juli "	67.8	19.4	76.2	130.7	72.2	75.4	85.4	77.5	66.4	56.3	52.8	68.3	70.6
Aug. "	67.5	19.1	75.7	126.9	72.4	74.9	84.7	76.8	64.5	57.-	52.2	69.2	70.2
Sept. "	64.1	17.5	70.5	121.4	68.3	70.-	80.5	71.9	61.6	54.4	49.-	66.2	66.3
Oct. "	65.7	18.-	74.5	127.4	72.3	73.4	82.8	77.-	67.-	56.5	52.4	70.5	69.2
Nov. "	64.8	17.8	75.1	128.-	72.4	73.1	81.5	75.6	66.7	57.7	50.7	69.8	68.8
Dec. "	63.5	16.8	73.6	127.7	71.1	72.8	78.1	72.6	65.1	58.1	47.3	68.3	67.-
Jan. '39	61.3	16.1	70.3	124.8	68.-	71.6	77.3	67.9	63.4	53.9	44.8	66.4	64.8
Feb. "	59.6	15.3	69.2	122.8	65.8	67.2	76.6	64.9	60.9	51.4	43.-	63.9	63.3
Mrt. "	59.5	16.4	70.3	121.2	66.1	66.1	77.-	65.4	60.9	52.2	40.9	64.5	63.7

Indexcijfer der totale beurswaarde 2 Januari 1939 f 3.794.681.000 = 100.

4 Jan. 100.1	18 Jan. 95.5	1 Feb. 93.7	15 Feb. 93.3	1 Mrt. 96.4	22 Mrt. 90.1
11 " 97.6	25 " 90.2	8 " 93.7	22 " 93.4	8 " 97.7	29 " 90.2
				15 " 95.9	

¹⁾ Men zie voor de toelichting op dit overzicht het nummer van E.-S.B. van 12 Febr. 1936, blz. 120.

Nadruk verboden.

uitgangspunt moesten de landbouwcrisisheffingen ongetwijfeld in het onderzoek worden opgenomen. Bovendien maakte dit uitgangspunt het mogelijk, om het onderzoek op zoodanige wijze te omlijnen, dat het praktisch uitvoerbaar werd.

Dat op deze wijze niet alle gevolgen van regeeringsbemoeiingen met industrie en landbouw ten opzichte van de uitgaven van den consument tot uitdrukking komen, stond natuurlijk ook de samenstellers van het boekje voor oogen. Een tweede punt is evenwel, of om die reden de uitgave achterwege had moeten blijven.

Wij meenen van niet. Wanneer men alleen statistische onderzoeken zou uitvoeren en publiceeren, wanneer het betreffende onderwerp „uitputtend” behandeld kan worden, zal men in het overgrote deel der gevallen zich moeten onthouden. Maar dit wordt dezerzijds onjuist geacht. Ook partieele onderzoeken kunnen belangrijk feitenmateriaal leveren, dat aan het publiek voorlichting geeft en aan de overheid een richtsnoer tot handelen.

Aan het gevaar, dat onjuiste conclusies uit de cijfers worden getrokken, staat iedere, ook de meest uitgebreide statistiek bloot, doch dit is geen reden, om van publicatie af te zien.

Mede op grond van de gunstige beoordeelingen, die het boekje in de pers heeft gevonden, mag aangenomen worden, dat het Centraal Bureau ook in dit geval zijn taak, gezien de mogelijkheden, op de juiste wijze verricht heeft.

O. BAKKER.

AANTEKENINGEN.

De zichtbare suikervoorraden in de wereld.

De zichtbare voorraden per 1 Feb. zijn volgens C. Czarnikow:

In tons	1939	1938	1937
Duitschland	1.700.000	1.705.000	1.347.000
Tsjecho-Slowakije	360.000	537.000	484.000
Frankrijk	646.000	801.000	715.000
Nederland	210.000	242.000	259.000
België	166.000	205.000	167.000
Hongarije	115.000	101.000	118.000
Polen	432.000	441.000	369.000
Engeland Geimp. suiker ..	436.000	434.000	394.000
„ Binnenl. „ ..	209.000	202.000	226.000
Europa	4.274.000	4.668.000	4.079.000
V.S. Alle havens	211.000	189.000	153.000
Cuba	700.000	468.000	315.000
Java	469.000	503.000	501.000
Totaal	5.654.000	5.828.000	5.048.000

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	26 Mrt.-1 Apr. 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	26 Mrt.-1 Apr. 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	1939	1938
Tarwe	17.392	205.675	321.557	800	26.484	3.650	232.159	325.207
Rogge	4.300	49.354	48.898	400	400	—	49.754	48.898
Boekweit	318	4.126	3.612	—	—	—	4.126	3.612
Maïs	3.678	176.517	334.700	3.848	35.483	44.767	212.000	379.467
Gerst	2.676	63.813	97.759	700	4.880	4.472	68.693	102.231
Haver	1.150	48.232	77.520	400	1.860	1.450	50.092	78.970
Lijnzaad	6.541	31.276	38.295	8.953	88.658	71.839	119.934	110.134
Lijnkoek	3.802	27.079	20.643	—	150	—	27.229	20.643
Tarwemeel	1.754	14.890	15.299	212	1.115	4.419	16.005	19.718
Andere meelsoorten	110	6.885	9.424	150	1.486	1.359	8.371	10.783

Noot bij groothandelsprijzen. (Zie blz. 284/285)

¹⁾ *Tarwe*: Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2; van Jan. 1931 tot 26 Sept. 1932 79 kg La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1936 80 kg La Plata; van 6 Juli 1936 tot 30 Nov. 1936 Manitoba; van 30 Nov. 1936—2 Aug. 1937 Bahia Blanca; van 2 Aug.—16 Aug. 1937 La Plata; van 16—23 Aug. 1937 Bahia Blanca; van 23 Aug. 1937—19 Juni 1938 La Plata; van 19 Juni—15 Aug. 1938 Bahia Blanca; van 15 Aug.—5 Sept. 1938. Hardwinter No. 2. Van 5—12 Sept. 1938 Hardwinter No. 1. Tot 28 Nov. 1938 80 kg Zuid-Russische.

Rogge: Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2; van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada; van 2 Oct. 1933—25 Oct. 1937 La Plata.

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN MAART 1939.

Prov. en Gemeentel. Leeningen	f 7.550.000,—	zijnde:
<i>Canada</i>		
<i>Obligatiën:</i>		
City of Montreal		
Can. \$ 4.000.000 4% obl. ¹⁾		
à 75½% (min.)	f 7.550.000	
Industriele Ondernemingen	„ 400.000,—	zijnde:
<i>Nederland</i>		
<i>Obligatiën:</i>		
N.V. Eternit f 400.000 ²⁾ 4%		
1e hyp. obl. à 100%	f 400.000	
Diversen	„ 263.750,—	zijnde:
<i>Nederland</i>		
<i>Obligatiën:</i>		
Stichting Rotterdamsche Diergaarde f 650.000 3½% 1e hyp. obl. ³⁾ à 99½%	f 263.750	
Kerkelijke Leeningen ⁴⁾	„ 6.600,—	zijnde:
<i>Nederland</i>		
<i>Obligatiën:</i>		
Geref. Kerk van 's-Gravenhage-Oost f 120.000 ⁵⁾ 3½% obl. à 100%	f 3.600	
Geref. Kerk van Amsterdam f 150.000 ⁶⁾ 3½% obl. à 100%	„ 3.000	
Totaal	f 8.220.350,—	

¹⁾ De Can. Dollar omgerekend tegen f 2.50. Voorkeur voor inschrijvingen tot een hooger dan den minimum koers. Toewijzing voor alle inschrijvingen tot den koers der laagst aangenomen inschrijving.

²⁾ Van de totale leening groot f 500.000 is reeds f 100.000 op inschrijvingsvoorwaarden geplaatst.

³⁾ Van het netto-provenu der leening is een bedrag van f 333.000 voor conversie afgetrokken.

⁴⁾ Bovendien conversie: *Nederland*: St. Jan-Stichting, Zaandam, f 485.000 4% 1e hyp. obl. à 100%.

⁵⁾ Dit bedrag maakt deel uit van een leening groot f 200.000. Van het netto-provenu der leening is f 116.400 voor conversie afgetrokken.

⁶⁾ Van het netto-provenu der leening is een bedrag van f 147.000 voor conversie afgetrokken.

Voorts werd hier te lande de inschrijving opengesteld op een beperkt bedrag:

Cert. van 10 gew. aand. z.n.w. Cerro de Pasco Copper à pl.m. \$ 33¼. (Introductie).

Cert. van 10 gew. aand. van 1 Bolivar elk Pantepec Oil Co. of Venezuela, C.A., tot een bedrag van 40.000 Bolivar a \$ 6½ per aandeel (f 135 p. cert.). (Introductie).

Cert. van 5 gew. aand. z.n.w. Noranda Mines, Ltd., a pl.m. Can. \$ 312¹³/₁₆ p. cert. (Introductie).

Cert. van 10 gew. aand. z.n.w. Montreal Light Heat & Power Consolidated a pl.m. Can. \$ 25⁶/₁₆ p.a.

Emissies in 1939.

	(In Gulden)		Conversie:
	Obligatiën	Nieuw kapitaal: Aandeelen Totaal	
Jan.	101.981.175,—	3.100.000,— 105.081.175,—	70.650.000,—
Febr.	153.800,—	8.750.000,— 8.903.800,—	1.174.200,—
Maart ...	8.220.350,—	— 8.220.350,—	1.131.400,—
	110.355.325,—	11.850.000,— 122.205.325,—	72.955.600,—

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.

Boeken.

The middle way. A study of the problem of economic and social progress in a free and democratic society, door Harold Macmillan, M.P. (Londen 1939; Macmillan & Co. Prijs 5/-).

The Industrialization of South Africa door Dr. G. Bosman. (Rotterdam—Middelburg 1938; Firma G. W. den Boer. Prijs ingen. f 2.90, geb. f 3.90).

Vraagstukken der theoretische economie (Deel I) door Dr. E. Frank. (Groningen—Batavia 1939; J. B. Wolters' Uitgeverij. Prijs f 1.50).

Tsjecho-Slowakije door Harold French. (Tilburg 1939; N.V. Het Nederlandsche Boekhuis. Prijs ingen. f 2.75, geb. f 3.75).

Die Raumenbeziehungen im Wirtschaften der Welt. Die Grundformen des Wirtschaftslebens in der Gegenwart, door Dr. Kurt Wiedenfeld. (Berlijn 1939; Verlag von Julius Springer. Prijs R.M. 12.60).

Brochures.

Is de tijd rijp voor economische vriendschap tusschen Nederland en Duitschland? Overdruk uit het Algemeen Zuivel- en Melkhygiënisch Weekblad van 10 Maart 1939. (Den Haag 1939).

Service Postal International. Propositions présentées par la Chambre de Commerce Internationale au Congrès Postal Universel. (Buenos Aires 1939).

Inleiding over het verslag van de staatscommissie tot herziening van het fiscaal strafrecht en strafprocesrecht door A. A. Vreede, gehouden in de Algemeene vergadering van 28 Januari 1939 te Rotterdam, No. 45 van de Geschriften van de Vereeniging voor belastingwetenschap (Purmerend 1939; J. Muusses).

Economics of the Petroleum Industry door Joseph E. Pogue. Uitgave van de Chase National Bank. (New-York 1939).

„P.T.T. Bedrijfsbeelden”. Serie D No. 1: *Een vleugje radiogeschiedenis, het ontstaan van het station.* Uitgave van den Pers- en Propagandadienst P.T.T. (Den Haag 1939. Prijs f 0.25).

Arbeid voor allen. Een onderzoek naar de mogelijkheden tot bestrijding der werkloosheid, door Dr. F. L. Rutgers. (Amsterdam 1938; N.V. Drukkerij en-Uitgeverij J. H. de Bussy).

Zijn wettelijke maatregelen gewenscht, teneinde daardoor in de verhouding tusschen groot- en kleinbedrijf en den detailhandel de ontwikkeling van het grootbedrijf ten bate van het kleinbedrijf te remmen? Memorandum door Prof. Dr. Cassianus Heutzen O.F.M. (Amsterdam 1939; N.V. Noord-Hollandsche Uitgevers Mij.).

Over geestelijke en moreele herbewapening in de Filosofie, de Staatskunde, het Economische Leven, de Opvoeding en het Onderwijs, dit laatste meer in het bijzonder ten opzichte van het Hooger Onderwijs door J. D. Reiman Jr. (Bussum 1939; N.V. Uitgevers Mij. C. A. J. Dishoeck).

Die private Krankenversicherung, ihre Entwicklung, Aufgabe und künftige Gestaltung. (Berlijn 1938, Verlag Neumanns Zeitschrift für Versicherungswesen).

STATISTIEKEN.

Laatstbekende noteringen te Amsterdam en Rotterdam op 1 April 1939 voor telegrafische uitbetaling op:

	Gulden per	Pari	Koers	Bank-discont
Europa.				
Londen *)	£	—	8.82	0/2
Berlijn *)	100 Mark	59.26 ⁸	75.60	4
Parijs *)	100 Franc	—	4.99	2
Brussel *)	100 Belga	24.90 ⁶	31.70	2½
Luxemburg	100 Franc	6.22 ⁸	7.92½	
Zürich *)	100 "	—	42.30	1½
Boedapest	100 Pengö	43.51	36.75	4
Boekarest	100 Lei	1.48 ⁸	1.35	3½
Sofia	100 Leva	1.79 ⁷	2.32½	6
Belgrado	100 Dinar	—	4.30	5
Istanbul	Turksch £	—	1.50	
Athene	100 Drachme	—	1.62½	6
Milaan	100 Lira	—	9.91½	4½
Madrid *)	100 Peseta	48.—	21.—	5
Lissabon	Escudo	—	0.08	4½
Kopenhagen *)	100 Kronen	—	39.40	3½
Oslo *)	100 "	—	44.32½	3½
Stockholm *)	100 "	—	45.47½	2½
Reickjavick	100 IJsl. Kr.	—	39.80	
Warschau	100 Zloty	27.90 ⁹	35.50	4½
Kovno (Litauen)	100 Lita	24.88	31.75	
Riga (Letland)	100 Lat	48.—	35.25	5½
Tallinn (Estland)	100 Estl. Kr.	—	48½	4½
Helsingfors	100 Finnmrk.	—	3.89	4
Moskou	Tjerwonets (100 Roebel)	—	36.— ⁵⁾	
Danzig	100 Gulden	27.90 ⁹	35.50	4
Amerika.				
New-York *)	\$	1.46 ⁹	1.88 ⁷ / ₈	1
Montreal	Canad. \$	—	1.87 ⁷ / ₈	
Mexico	Mex. Dollar	—	0.41 ⁵⁾	
Buenos Aires	Peso (papier)	—	0.43½	
La Paz (Bolivia *)	Boliviano	—	6.24	
Rio de Janeiro	Milreis (pap.)	—	0.11	
Valparaiso	Peso (papier)	0.15	0.07	
Bogota (Columbia *)	Peso	—	1.09½	
Quito (Ecuador)	Sucre	—	0.13	
Lima (Peru)	Sol	—	0.38½	
Montevideo (Urug.)	Peso	—	0.70	
Caracas (Venezuela)	Bolivar	—	0.58	
Paramaribo	Gulden	—	1.00½	
Willemstad (Curac.)	Gulden	—	1.00½	
Managua (Nicar.) *)	Cordoba	—	—	
San Salvador *)	Colon	—	0.76	
Azië.				
Calcutta	Rupee	—	—	
Batavia	Gulden I.G.	—	1.00½	
Kobe	Yen	—	0.51½	
Hongkong	Dollar	—	0.55	
Shanghai	Dollar	—	0.31½	
Singapore	Straits Doll.	1.41	1.02½	
Manilla	Phil. Peso	—	0.94	
Teheran *) (Perzië)	Pahlavi	—	10.90	
Bangkok	Baht	—	0.81	
Afrika.				
Kaapstad	£	—	8.78½	
Alexandrië	Egypt. £	—	9.04½	
Australië.				
Melbourne, Sidney en Brisbane	£	—	7.05½	
Nieuw Zeeland	£	—	7.10	

1) Off. 0.36 vrije markt 0.09. 2) Milreis Goud. 3) Goudpeso. 4) Munteenheid = Rail (= een Kran.) 5) Nom. *) Not. te A'dam. Ov. not. part. opg.

BANKDISCONTO'S.

Ned. Bk.	Disc. Wissels. 2	3 Dec.'36	Lissabon	4	11 Aug.'37
	Bel. Binn. Eff. 2½	3 Dec.'36	Londen	2	30 Juni'37
	Vrsch. in R.C. 2½	3 Dec.'36	Madrid	5	15 Juli'35
Athene	6	4 Jan.'37	N.-York F.R.B. 1	26	Aug.'37
Batavia	3	14 Jan.'37	Oslo	3	5 Jan.'38
Belgrado	5	1 Febr.'35	Parijs	2	3 Jun.'39
Berlijn	4	22 Sept.'32	Praag	3	1 Jan.'36
Boekarest	3½	5 Mei'38	Pretoria	3½	15 Mei'33
Brussel	2½	26 Oct.'38	Rome	4½	18 Mei'36
Boedapest	4	28 Aug.'35	Stockholm	2½	1 Dec.'33
Calcutta	3	28 Nov.'35	Tokio	3.46	11 Mrt.'38
Dantzig	4	2 Jan.'37	Warschau	4½	18 Dec.'37
Helsingfors	4	3 Dec.'34	Zwits. Nat. Bk. 1½	25	Nov.'36
Kopenhagen	3½	22 Febr.'39			

OPEN MARKT.

	1939				1938	1937	1914
	1 April	27 Mrt. / 1 April	20/25 Mrt.	13/18 Mrt.	28 Mrt. / 2 April	29 Mrt. / 3 April	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc.	5/8	1/2-5/8	1/2-5/8	1/4	1/4	1/4	3/4-43/4
Prolong.	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1	3-4 1/4
Londen Daggeld	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1
Partic. disc.	1 1/4-3/8	3/4-1 1/8	9/16-3/4	17/32	1/2	17/32-9/16	9/16-3/4
Berlijn Daggeld	3-1/4	2 3/4-3 1/8	2 1/8-3 1/4	2 3/8-3 1/8	2 1/8-3 1/8	2 3/4-3 1/8	2 5/8-3 1/8
Maandgeld	2 3/4-3	2 3/4-3	2 3/4-3	2 3/4-3	2 3/4-3	2 3/4-3	2 1/2-1 1/8
Part. disc.	2 7/8	2 7/8	2 7/8	2 7/8	2 7/8	3	2 7/8
Warenw.	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/4
New York Daggeld 1)	1	1	1	1	1	1	3/8
Partic. disc.	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	5/8	1

1) Koers van 31 Mrt. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
28 Mrt. 1939	1.88 3/8	8.82 1/2	75.60	4.99 1/4	31.69	100 1/4
29 " 1939	1.88 7/16	8.82 1/2	75.57 1/2	4.99	31.71	100 1/4
30 " 1939	1.88 7/16	8.82	75.57 1/2	4.99	31.71	100 1/4
31 " 1939	1.88 7/16	8.82	75.60	4.99	31.69 1/2	100 1/4
1 April 1939	1.88 7/16	8.82	75.60	4.99	31.70	100 1/4
3 " 1939	1.88 3/8	8.81 1/2	75.40	4.98 3/4	31.73	100 1/4
Laagste d.w.1)	1.87 1/2	8.80 1/4	75.37 1/2	4.97 1/4	31.64	100
Hoogste d.w.1)	1.88 3/8	8.82 1/2	75.65	4.99 1/2	31.75	100 1/4
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
28 Mrt. 1939	42.35	—	—	—	—
29 " 1939	42.34	—	—	—	—
30 " 1939	42.30	—	—	—	—
31 " 1939	42.27	—	—	—	—
1 April 1939	42.30	—	—	—	—
3 " 1939	42.30	—	—	—	—
Laagste d.w.1)	42.20	—	—	—	—
Hoogste d.w.1)	42.37 1/2	—	2.35	9.95	—
Muntpariteit	48.003	7.371	1.488	13.094	48.52

*) Noteering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ p. 100 £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
28 Mrt. 1939	4,68 1/2	2,64 1/2	40,12 1/2	53,08 1/2
29 " 1939	4,68 1/2	2,64 1/2	40,12	53,09
30 " 1939	4,68 1/2	2,64 1/2	40,12 1/2	53,09
31 " 1939	4,68 1/2	2,64 1/2	40,12	53,08 1/2
1 April 1939	4,68 1/2	2,64 1/2	40,12	53,09
3 " 1939	4,68 1/2	2,65	40,12	53,13 1/2
4 April 1938	4,96 3/4	3,13 1/4	40,14	55,42
Muntpariteit..	4,86	3,90 3/4	23,81 1/4	40 3/8

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	18 Mrt. 1939	25 Mrt. 1939	27 Mrt. / 1 April 1939 Laagste	1 April 1939 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 3/4	97 1/2
Athene	Dr. p. £	547 1/2	547 1/2	540	555
Bangkok..	Sh. p. tical	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8
Budapest ..	Pen. p. £	23 3/8	23 3/8	23 3/8	24 3/8
Buenos Aires 1)	p. peso p. £	20.30 1/2	20.32	20.26	20.34
Calcutta	Sh. p. rup.	1/5 31/32	1/5 31/32	1/5 31/32	1/6
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/2 29/32	1/2 29/32	1/2 29/32	1/3
Istanbul ..	Piast. p. £	580	580	580	580
Kobe	Sh. p. yen	1/2	1/2	1/2 1/16	1/2 1/16
Lissabon	Eacu. p. £	110 1/4	110 1/4	110	110 1/4
Montevideo .	d. per £	18 1/2	18 1/2	18	19
Montreal ..	\$ per £	4.70 3/4	4.70 3/4	4.69 3/4	4.70 3/4
Rio d. Janeiro	d. per Mil.	3 1/8	3 1/8	3 1/8	3 1/8
Shanghai ..	d. p. \$	8 1/4	8 1/4	8	8 1/4
Singapore ..	Sh. p. \$	2/3 29/32	2/3 29/32	2/3 19/32	2/4
Valparaiso 2)	\$ per £	116	116	116	116
Warschau ..	Zl. p. £	24 3/4	24 3/4	24 3/4	25 1/4

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 15 Nov. 1938 17.13 2) 90 dg. Vaal 13 Dec. 1937 laatste „export“ noteering.

ZILVERPRIJS

28 Mrt. 1939..	19 1/16	42 3/4	28 Mrt. 1939..	2120	148 5/8
29 " 1939..	19 3/8	42 3/4	30 " 1939..	2120	148 3/8
30 " 1939..	19 3/8	42 3/4	31 " 1939..	2120	148 3/8
31 " 1939..	19 1/16	42 3/4	1 April 1939..	20	148 3/8
1 April 1939..	20	—	1 April 1939..	2120	148 3/8
3 " 1939..	19 1/16	42 3/4	3 " 1939..	2120	148 3/8
4 April 1938..	18 1/2	44 3/4	4 April 1938..	2140	140 0 1/2
27 Juli 1914..	24 1/16	59	27 Juli 1914..	1648	84/10 1/2

1) in peñce p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) In gulden per Kg. 1000/1000. 4) in sh. p. oz. fine.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen.	23 Maart 1939	31 Maart 1939
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 58.551.354,63	f 34.186.106,16
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschotten op ultimo Februari 1939 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsb. bel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	" 322.565,47	" 173.789,97
Voorschotten aan Ned.-Indië	39.132.907,79	42.537.861,90
Idem aan Suriname	12.346.904,43	12.541.886,03
Kasvord. weg. creditverst. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand. Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenf. 1)	99.220.036,25	100.112.580,30
Vord. op andere Staatsbedrijven 1)	39.004.469,61	27.592.302,07
Vord. op andere Staatsbedrijven 1)	15.181.456,94	14.897.551,04
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt Schatkistbiljetten in omloop	f 209.050.000, —	f 269.047.000, —
Schatkistpromessen in omloop	" 1.075.851, —	" 1.075.514,50
Zilverbons in omloop	" —	" —
Schuld op ultimo Februari 1939 gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsb. alm. op. op die bel. en op de vermogensbelasting	9.681.664,22	9.681.664,22
Schuld aan Curaçao 1)	1.721.968,51	1.672.976,31
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. 1)	230.441,43	314.495,91
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1)	237.580.422,20	226.664.018,46
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)	17.000.000, —	17.000.000, —
Id. aan diverse instellingen 1)	267.653.330,92	267.257.959,65

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

	25 Maart 1939	1 April 1939
Saldo Javasche Bank	f 154.000, —	f 215.000, —
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	" 109.000, —	" 94.000, —
Verplichtingen:		
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell. Schatkistpromessen in omloop	39.673.000, —	51.475.000, —
Schatkistbiljetten in omloop	35.000.000, —	35.000.000, —
Schuld a. d. Indische Pensioenfondsen	20.000.000, —	20.000.000, —
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds.	2.152.000, —	2.152.000, —
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank	1.575.000, —	1.566.000, —
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen	595.000, —	535.000, —
Voorschot van de Javasche Bank	—	—
1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas f 39.869.000, —.		

SURINAAMSCH E BANK.

Data	Metaal	Circulatie	Ander opelsch. schulden	Discont.	Div. rekeningen 1)
25 Febr. 1939..	877	1.228	614	525	1.193
18 " 1939..	881	1.087	624	526	1.183
11 " 1939..	859	1.120	651	524	1.237
4 " 1939..	840	1.217	622	519	1.247
28 Jan. 1939..	869	1.228	627	521	1.234
1 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

1) Sluftp. der activa.

GROOTHANDELSPRIJZEN VAN BELANGRIJKE VOEDINGS- EN GENOT-

Table with columns for various commodities: GERST, MAIS, ROGGE, TARWE, BURMA RIJST, BOTER per kg., KAAS, EIENEN. Includes sub-headers for origin and price per unit.

Table with columns for: JUTE, KATOEN, AUSTRALISCHE WOL, JAPAN, ZIJDE, RUBBER. Includes sub-headers for grades and price per unit.

Table with columns for: KOPER, LOOD, TIN, IJZER, GIETRIJZER, ZINK, ZILVER. Includes sub-headers for grades and price per unit.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulate	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities Disc. and Advances	Securities
22 Mrt. 1939	227.145	477.412	48.621	3.179	22.434
15 „ 1939	227.085	477.248	48.785	1.707	21.704
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
22 Mrt. '39	99.406	28.597	92.206	35.708	49.733	31,7
15 „ '39	97.531	10.525	106.470	35.549	49.836	32,6
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wis-sels	Waarv. op het buitenl.	Belee-ningen	Renteloos voorschot a. d. Staat
16 Mrt.'39	87.266	629	15	9.143	745	3.507	30.627
9 „ '39	87.266	621	14	9.886	745	3.639	30.627
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen 1)	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
16 Mrt.'39	5.470	3.066	113.415	3.246	2.166	18.877
9 „ '39	5.470	2.777	113.886	2.930	2.179	19.226
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. circ. banken 1)	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Belee-ningen
23 Mrt. 1939	70,8	10,6	6,0	6.990,9	37,0
15 „ 1939	70,8	10,6	5,8	7.058,1	48,1
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa 2)	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
23 Mrt. 1939	677,2	1 303,4	7.463,7	1.014,2	469,4
15 „ 1939	677,2	1.291,3	7.573,8	964,4	463,7
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,-	40,0

1) Onbelast. 2) w.o. Rentenbankscheine 23, 15 Mrt. '39, resp. 32, 29 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1939	Goud		Buitenlandse deviezen en goudwaarden	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	Munt en diversen							Schatkist	Partic.
23/3	3.057	58	734	311	86	144	234	4.290	10	233
16/3	3.118	55	767	295	68	144	234	4.271	17	303

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad			Wissels		
	Totaal bedrag	Goud-certifi-caten 1)	„Other cash” 2)	In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht	
8 Mrt.'39	12.193,8	12.183,7	415,2	3,3	0,6	
1 „ '39	12.164,6	12.154,7	432,1	3,7	0,6	

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circulate	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. 3)	Algem. Dek-kings-perc. 4)
8 Mrt.'39	2.564,0	4.343,6	10.596,6	135,0	84,4	—
1 „ '39	2.564,0	4.355,9	10.593,1	135,0	84,3	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59.06 cents werd gedevalueerd.

2) „Other Cash” does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding tot voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-ingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
1 Mrt.'39	2	8.186	13.408	7.368	28.781	5.202
21 Febr.'39	2	8.180	13.426	7.289	28.708	5.189

De posten van De Ned. Bank, de Javascche Bank en de Bank of England zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 3 April 1939.

Activa.		
Binnenl. Wis-sels, Prom., enz. in disc.	Hfdbk. f 8.682.504,25 Bijbnk. „ 186.705,29 Ag.sch. „ 846.256,92	f 9.715.460,46
Papier o. h. Buitenl.	f 2.700.000,—	
Af: Verkocht maar voor de bk.nog niet afgel.	„ —	2.700.000.—
Beleeningen		
incl. vrsch. op onderp.	Hfdbk. f 174.057.857,93 1) Bijbnk. „ 2.116.463,04 Ag.sch. „ 26.724.444,07	f 202.898.765,04
Op Effecten enz. ...	f 201.987.736,10 1)	
Op Goederen en Ceel. ...	911.028,94	202.898.765,04 1)
Voorschotten a. h. Rijk	„ —	
Munt, Goud	f 106.637.555,—	
Muntmat., Goud	„ 1.203.224.945,12	
	f 1.309.862.500,12	
Munt, Zilver, enz.	„ 23.480.731,78	
Muntmat., Zilver. ...	„ —	1.333.343.231,90
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsen	„ 43.493.364,83	
Gebouwen en Meub. der Bank	„ 4.580.000,—	
Diverse rekeningen	„ 11.769.017,26	
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)	„ 8.905.871,61	
		f 1.617.405.717,10

Passiva.		
Kapitaal	f 20.000.000,—	
Reservefondsen	„ 4.860.787,51	
Bijzondere reserve	„ 7.102.179,67	
Pensioenfondsen	„ 12.112.632,83	
Bankbiljetten in omloop	„ 1.014.053.020,—	
Bankassignatiën in omloop	„ 18.264,61	
Rek.-Cour. { Het Rijk	f 13.543.933,73	
saldo's: { Anderen „	539.999.701,51	553.543.635,24
Diverse rekeningen	„ 5.715.197,24	
		f 1.617.405.717,10

Beschikbaar metaalsaldo f 706.481.536,50
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is „ 1.766.203.840,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht „ —

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 63.247.800,—

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
	Munt	Muntmat.				
3 April '39	106638	1.203.225	1014.053	553.562	706.482	85
27 Mrt. '39	106638	1.228.390	978.390	614.328	723.004	85
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Belee-ningen	Papier op het buitenl.	Diverse reke-ningen 1)
3 April 1939	9.715	—	202.899	2.700	11.769
27 Mrt. 1939	9.709	—	200.870	2.700	11.504
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
1 Apr. '39 1)	138.760		188.380	80.290	31.292
25 Mrt. '39 2)	138.790		184.580	82.880	32.806
4 Mrt. 1939	116.886	22.162	188.286	84.560	29.909
24 Feb. 1939	116.886	22.006	184.705	85.235	30.916
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Dis-conto's	Belee-ningen	Diverse reke-ningen 1)	Dek-kings-percentage
1 Apr. '39 1)	5.270	71.010	68.460	52	
25 Mrt. '39 2)	8.240	73.410	61.580	52	
4 Mrt. 1939	11.483	14.527	47.101	59.174	51
24 Feb. 1939	8.320	14.586	46.873	62.146	51
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.